

Σχολή Επιστημών Υγείας και Πρόνοιας

Τμήμα Βιοϊατρικών Επιστημών

Σχολή Διοικητικών, Οικονομικών και Κοινωνικών Επιστημών

Τμήμα Αγωγής και Φροντίδας στην Πρώιμη Παιδική Ηλικία

Παιδαγωγικό τμήμα

Διδρυματικό Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών

Παιδαγωγική μέσω Καινοτόμων Τεχνολογιών και Βιοϊατρικών

Προσεγγίσεων

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Η καλλιτεχνική αγωγή σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

POST GRADUATE THESIS

Artistic education in preschool children

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ / NAME OF STUDENT

Ειρήνη Γεωργαράκη

Irini Georgaraki

ΟΝΟΜΑ ΕΙΣΗΓΗΤΗ/NAME OF THE SUPERVISOR

Ιωάννης Παναγάκος

Ioannis Panagakos

Faculty of Health and Caring Professions
Department of Biomedical Sciences
Faculty of Administrative, Financial and Social Sciences
Department of Early Childhood Education and Care

Department of Pedagogy

Inter-Institutional Post Graduate Program
Pedagogy through innovative Technologies and Biomedical approaches

POST GRADUATE THESIS

Artistic education in preschool children

NAME OF STUDENT

Irini Georgaraki

18010

FIRST SUPERVISOR

Ioannis Panagakos

SECOND SUPERVISOR

Petros Karkalousos

Δήλωση περί λογοκλοπής

Με πλήρη επίγνωση των συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων, δηλώνω ενυπογράφως ότι είμαι αποκλειστικός συγγραφέας της παρούσας διπλωματικής εργασίας, για την ολοκλήρωση της οποίας κάθε βοήθεια είναι πλήρως αναγνωρισμένη και αναφέρεται λεπτομερώς στην εργασία αυτή. Έχω αναφέρει πλήρως και με σαφείς αναφορές, όλες τις πηγές χρήσης δεδομένων, απόψεων, θέσεων και προτάσεων, ιδεών και λεκτικών αναφορών, είτε κατά κυριολεξία είτε βάσει επιστημονικής παράφρασης. Αναλαμβάνω την προσωπική και ατομική ευθύνη ότι σε περίπτωση αποτυχίας στην υλοποίηση των ανωτέρω δηλωθέντων στοιχείων, είμαι υπόλογος έναντι λογοκλοπής, γεγονός που σημαίνει αποτυχία στην διπλωματική μου εργασία και κατά συνέπεια αποτυχία απόκτησης Τίτλου Σπουδών, πέραν των λοιπών συνεπειών του νόμου περί πνευματικών δικαιωμάτων. Δηλώνω, συνεπώς, ότι αυτή η διπλωματική εργασία προετοιμάστηκε και ολοκληρώθηκε από εμένα προσωπικά και αποκλειστικά και ότι, αναλαμβάνω πλήρως όλες τις συνέπειες του νόμου στην περίπτωση κατά την οποία αποδειχθεί, διαχρονικά, ότι η εργασία αυτή ή τμήμα της δεν μου ανήκει διότι είναι προϊόν λογοκλοπής άλλης πνευματικής ιδιοκτησίας.

ΕΙΡΗΝΗ ΓΕΩΡΓΑΡΑΚΗ

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να ευχαριστήσω τους καθηγητές Ιωάννη Παναγάκο, Πέτρο Καρκαλούσο και Κλήμη Νταλιάνη για τις οδηγίες που έδωσαν για την εκπόνηση της εργασίας. Θα ήθελα επίσης να ευχαριστήσω τη διευθύντρια και τις νηπιαγωγούς του Δημοτικού Παιδικού Σταθμού ΙΒΣΑ Ζωγράφου για την καλή συνεργασία που είχαμε και για τη βοήθεια τους.

Περίληψη

Εισαγωγή: Η τέχνη αποτελεί ένα πολύ σημαντικό μέσο έκφρασης και κατά συνέπεια η καλλιτεχνική αγωγή αποτελεί ένα αποτελεσματικό μέσο εκπαίδευσης για τα παιδιά όλων των ηλικιών. Αυτό ακριβώς είναι το θέμα που πραγματεύεται αυτή η εργασία.

Σκοπός: Σκοπός είναι η διερεύνηση των επιδράσεων που έχει η καλλιτεχνική αγωγή στην πολύπλευρη ανάπτυξη των παιδιών μέσα από τις απόψεις των εκπαιδευτικών που δουλεύουν μαζί τους

Μέθοδος: Το ερευνητικό μέρος της εργασίας περιλαμβάνει μια έρευνα, η οποία πραγματοποιήθηκε σε παιδικό σταθμό, με τη διανομή ερωτηματολογίων, σ'όσες νηπιαγωγούς εργάζονται εκεί σε προνηπιακά τμήματα. Οι απαντήσεις είναι χωρισμένες σε δύο κατηγορίες: η μια κατηγορία περιέχει τις απαντήσεις των νηπιαγωγών που έχουν κάνει μετεκπαίδευση και η άλλη τις απαντήσεις των νηπιαγωγών που δεν έχουν κάνει. Ακολουθεί σύγκριση των απαντήσεων που προέκυψαν από τις δύο ομάδες κι επισήμανση των μεταξύ τους ομοιοτήτων και διαφορών. Τ'αποτελέσματα αναλύονται στατιστικά μέσω SPSS. Στη συνέχεια παρουσιάζεται ο σκοπός της έρευνας αλλά και η διαδικασία που ακολουθήθηκε. Έν κατακλείδι, αναφέρεται η μέθοδος ανάλυσης δεδομένων που χρησιμοποιήθηκε, γίνεται σύγκριση των πιο σημαντικών απαντήσεων της έρευνας και παρουσιάζονται τα τελικά συμπεράσματα.

Αποτελέσματα: Τονίζεται η αναγκαιότητα της καλλιτεχνικής αγωγής σε παιδιά προσχολικής ηλικίας. Υπάρχει ταύτιση των απόψεων όλων των παιδαγωγών, μεταξύ αυτών που έχουν κάνει μετεκπαίδευση και αυτών που δεν έχουν, όσον αφορά την αναγνώριση της αξίας της εικαστικής αγωγής ενώ δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις τους ως προς τις απόψεις τους για την προσφορά των εικαστικών στην ανάπτυξη των παιδιών και ως προς τα υλικά που χρησιμοποιούν.

Συμπεράσματα: Το συμπέρασμα που προκύπτει από αυτή την εργασία είναι ότι μέσα από την καλλιτεχνική αγωγή το παιδί εξελίσσεται πολύπλευρα: ψυχολογικά και αισθητικά καλλιεργεί την ευαισθησία του αλλά και τη δυνατότητα του να μετατρέπει τη φαντασία του σε καλλιτεχνικές δημιουργίες. Ταυτόχρονα αναπτύσσει την αδρή και λεπτή του κινητικότητα αλλά και μαθαίνει να εκφράζει τα συναισθήματά του μέσα από τις δημιουργίες του.

Abstract

Introduction: Art consists a very important way to express your feelings, because using art you can say all the things you can't pronounce with words. That's why artistic institution can be very useful in teaching children of all ages and that's the topic of this thesis.

Purpose: The purpose is the research of the effectiveness of the artistic education in preschool children in every level of their development beyond the preschool teachers that are working with them.

Method: The research part includes a survey, that takes place in a public kinder garden, sharing questionnaires to all the teachers who work there. The answers are separated in two categories. The first category includes the teachers with a masters degree and the second category includes the teachers without a masters degree.

Results: The results of the research are good. The importance of the artistic education in school, is been emplasized. The options of the two groups are identical regarding the recognition of value of artistic education in preschool children, and there are not big statistical differences in the areas of artistic education, in the way the projects are worked in school and in children preferences.

Discussion: It is a fact that artistic education helps little children in every level of their development: mentally, artistically. It helps also the children to cultivate their sensibility and to use their imagination in their artistic creations. In addition, the children improve their skills (fine, thin mobility) and become able to express their feelings beyond their creations.

Περιεχόμενα

Δήλωση περί λογοκλοπής.....	...iii
Ευχαριστίες.....	. iv
Περίληψη.....	. v
Abstaract.....	vii
Εισαγωγή.....	v
Κεφάλαιο 1: Θεωρητικό μέρος.....	3
1. 1 Ιστορική εξέλιξη της καλλιτεχνικής αγωγής.....	3
1. 2 Η καλλιτεχνική αγωγή ως μέσον εκπαίδευσης.....	4
1. 3 Η μέθοδος project.....	. 6
1. 4 Η μέθοδος project σε παιδιά προσχολικής ηλικίας.....	...8
1. 5 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού.....
10	
Κεφάλαιο 2: Ερευνητικό μέρος.....	...12
2. 1 Λεπτομέρειες για την έρευνα.....
12	
2. 2 Στατιστική ανάλυση και αποτελέσματα της έρευνας.....	. . .13
Έλεγχοι συσχέτισης χ^2 (chi square)..... 19
2. 4 Συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα.....
51	
Επίλογος.....	. . . 52
Αναφορές.....
53	
Ερευνητικό εργαλείο.....	. . . 55

Πρόλογος

Η τέχνη αποτελεί ένα διαχρονικό και πολύ σημαντικό μέσο έκφρασης, αφού μέσω αυτής ο άνθρωπος λέει όσα δεν μπορεί να πει με λόγια. Ταυτόχρονα όμως μπορεί ν'αποτελέσει κι ένα αποτελεσματικότερο μέσο εκπαίδευσης των παιδιών και αυτό είναι το θέμα που πραγματεύεται αυτή η εργασία.

Σκοπός της εργασίας είναι η διερεύνηση της επίδρασης της καλλιτεχνικής αγωγής σε παιδιά προσχολικής ηλικίας αλλά και της διαπροσωπικής επικοινωνίας μεταξύ παιδιών κι εκπαιδευτικών στη διάρκεια της πραγματοποίησης των εργασιών. Οι δραστηριότητες πραγματοποιήθηκαν με τη μέθοδο project, η οποία θα παρουσιαστεί πιο αναλυτικά στη πορεία.

Το θεωρητικό μέρος ξεκινάει με μια ιστορική αναδρομή όσον αφορά την διδασχή της εικαστικής αγωγής στα παιδιά στη πορεία του χρόνου. Στη συνέχεια παρουσιάζονται η μέθοδος project αλλά και τα οφέλη της καλλιτεχνικής αγωγής μέσα από θεωρίες μεγάλων παιδαγωγών που μίλησαν γι αυτό το θέμα. Υπάρχουν πολλές θεματικές που διδάσκονται στα παιδιά της νηπιακής ηλικίας: αισθήματα, εκφράσεις προσώπου, επαγγέλματα, εποχές του χρόνου κ. τ. λ.

Στο ερευνητικό μέρος παρουσιάζεται μια έρευνα με θέμα την καλλιτεχνική αγωγή και αφορά την άποψη των νηπιαγωγών όσον αφορά την αξιοποίηση των εικαστικών ως μέσο διαπαιδαγώγησης των παιδιών, τον τρόπο που δουλεύουν στη τάξη τις θεματικές ενότητες αλλά και την ανταπόκριση των παιδιών στην όλη διαδικασία. Οι απαντήσεις χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: η μια κατηγορία περιέχει τις απαντήσεις των νηπιαγωγών που έχουν κάνει μεταπτυχιακό και η άλλη τις απαντήσεις των νηπιαγωγών που δεν έχουν κάνει. Στη συνέχεια γίνεται σύγκριση των απαντήσεων που προέκυψαν από τις δύο κατηγορίες και παρουσιάζεται ο σκοπός της έρευνας αλλά και η όλη διαδικασία. Τέλος, αναφέρεται η μέθοδος ανάλυσης δεδομένων και παρουσιάζονται τα τελικά συμπεράσματα της έρευνας.

Κεφάλαιο 1: Θεωρητικό μέρος

1. 1 Ιστορική εξέλιξη της καλλιτεχνικής αγωγής

Το 1809 στη Φιλαδέλφεια, χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά μαυροπίνακας σε σχολείο. Είχε κατασκευαστεί από ξύλο πεύκου και καλυφθεί από ασπράδι αυγού και απανθρακωμένη πατάτα. Τα πρώτα μαθήματα καλλιτεχνικών, έγιναν πάνω σε έναν τέτοιο πίνακα ενώ χρησιμοποιήθηκε κιμωλία για το σχέδιο και κουρέλια για το σβήσιμο (Σαραμάντος κ. α, 2013).

Το 1820 ιδρύθηκε στο Λάνκαστερ το πρώτο οργανωμένο νηπιαγωγείο από την Ελίζαμπεθ Πάλμερ Ρίμπαντυ. Αργότερα δημοσίευσε μελέτες που υποστήριζαν ότι η καλλιτεχνική αγωγή πρέπει να διδάσκεται στα σχολεία (Σαραμάντος κ. α. , 2013).

Το 1870, στη Μασαχουσέτη, η βιομηχανική επανάσταση καθιέρωσε το σχέδιο ως υποχρεωτικό μάθημα . Ο Walter Smith οργάνωσε την πρώτη υποχρεωτική σειρά μαθημάτων στην τέχνη και εκπαίδευσε δασκάλους για να τα υλοποιήσουν. Τα μαθήματα του Smith είχαν τη μορφή καθορισμένης σειράς ασκήσεων αντιγραφής όπως ήταν τότε όλα τα μαθήματα. Πίστευε ότι οι βιομηχανικές και σχεδιαστικές δεξιότητες μπορούσαν ν' αποκτηθούν μέσω της μίμησης και της σειράς επαναλήψεων. Πάνω σ' αυτή τη σκεπτική είχαν στηριχτεί και τα βιβλία του, που προέτρεπαν τα παιδιά ν' αντιγράψουν τις εικόνες που τους δίνονταν (Σαραμάντος κ. α, 2013).

Με τα σημερινά δεδομένα, το υλικό του προγράμματος του Walter Smith φαίνεται περιοριστικό για την έκφραση των παιδιών. Στόχος δεν είναι η τελειότητα και η απόλυτη συμμετρία γιατί έτσι περιορίζεται η δημιουργικότητα και η φαντασία. Γι αυτό πλέον δεν ενθαρρύνεται η αντιγραφή, αλλά τα παιδιά αφήνονται περισσότερο να πρωτοτυπούν παρά να μιμούνται κι έτσι έχουν περισσότερες ελευθερίες όσον αφορά το σχέδιο και την καλλιτεχνική έκφραση.

Τα νέα καλλιτεχνικά ρεύματα σε συνδυασμό με τις νέες μεθόδους διδασκαλίας αναγνώρισαν την τέχνη ως μέσο αυτοέκφρασης. Στις αρχές του 1900, ο Φιλόσοφος και εκπαιδευτικός John Dewey, μίλησε για τον ενεργητικό ρόλο του παιδιού στη μάθηση αλλά και για το πόσο σημαντικό είναι να εστιάζει τη δημιουργική του ενέργεια γύρω από τον εαυτό του και τον κόσμο γύρω του. Ο Dewey υποστήριξε την ενεργητική έρευνα, τη συμμετοχή στην προσπάθεια και τη πείρα στη λήψη αποφάσεων. Το 1920 οι εκπαιδευτικοί που υποστήριζαν τις θεωρίες της φιλοσοφίας του Dewey συγκρότησαν την Εταιρεία της Προοδευτικής Εκπαίδευσης. Μέσα από αυτήν την εταιρία εφαρμόστηκαν πειραματικά οι

ιδέες του Dewey στη σχολική τάξη. Από εκεί προέκυψε μια νέα ερμηνεία για τη διδακτική της τέχνης αλλά και για την εκπαίδευση γενικότερα. Οι καθηγητές που ακολούθησαν τις αρχές του Dewey ανακάλυψαν ότι οι τελευταίες εξελίξεις στο χώρο της τέχνης συμβάδιζαν με τη νέα φιλοσοφία της εκπαίδευσης (Κουσκούκη, 2008).

Κατ'επέκτασιν οι εκπαιδευτικοί άρχισαν να αναγνωρίζουν τη σημασία της αυτοέκφρασης του παιδιού στην τέχνη. Η αυτοέκφραση αποτελεί φυσικός τρόπος συμπεριφοράς για το παιδί και συμβάλλει καθοριστικά και στην ωρίμανσή του (Παπαστεφανάκη, 2013).

Έτσι, εκείνη την εποχή, ενώ πολλοί θεωρούσαν την καλλιτεχνική προσπάθεια του παιδιού ως μια αδέξια προσπάθεια αναπαράστασης, οι «προοδευτικοί» την αναγνώρισαν ως νέα μορφή τέχνης (Κουσκούκη, 2008).

1. 2 Η καλλιτεχνική αγωγή ως μέσον εκπαίδευσης

Οι τέχνες αντανακλούν την ανάγκη του ανθρώπου να εκφράσει τα συναισθήματα του και να κατανοήσει τον κόσμο που υπάρχει γύρω του. Αυτή την ανάγκη ο άνθρωπος την έχει από πολύ μικρή ηλικία γι αυτό και η καλλιτεχνική αγωγή είναι καθοριστικής σημασίας για τη διαπαιδαγώγησή του. Ο άνθρωπος τα πρώτα χρόνια της ζωής του αναπτύσσεται ταχύτατα σε όλους τους τομείς: σωματικά, συναισθηματικά, κοινωνικά και νοητικά.

Από τους βασικούς σκοπούς της εκπαίδευσης είναι η ανάπτυξη του ατόμου σε όλα τα επίπεδα: συναισθηματικό, γνωστικό, ηθικό και κοινωνικό. Η καλλιτεχνική αγωγή, αποτελεί μέρος της εκπαίδευσης γι αυτό και η εφαρμογή της είναι απαραίτητη: μέσα από τη καλλιτεχνική αγωγή το παιδί εξελίσσεται σ'όλα τα επίπεδα: ψυχολογικά κι αισθητικά, καλλιεργεί την ευαισθησία του αλλά και τη δυνατότητα του να μετατρέπει τη φαντασία του σε καλλιτεχνικές δημιουργίες (Ντούλια, 2012)

Τα σχέδια έχουν μια δική τους γλώσσα (σχήματα, χρώματα, γραμμές). Τα παιδιά επικοινωνούν μέσα από αυτή τη γλώσσα φτιάχνοντας δικούς τους κωδικούς. Τα παιδιά συμμετέχουν ενεργά στις εικαστικές τέχνες και μαθαίνουν μέσα από την πράξη. Οι καλλιτεχνικές δραστηριότητες αποτελούν διαδικασίες που εμπνέουν και καλλιεργούν τη φαντασία και την καλλιτεχνική ευαισθησία των παιδιών.

Σημαντικοί φιλόσοφοι και παιδαγωγοί (Rousseau, Kant, Dewey, Efland, Brenard, Gardner) έχουν τονίσει τη συμβολή των τεχνών στην πολύπλευρη ανάπτυξη των παιδιών, αφού μέσω αυτής τα παιδιά αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα με μια πιο δημιουργική σκοπιά: τα έργα της τέχνης είναι προϊόντα της εξωτερίκευσης των συναισθημάτων των παιδιών. Τα παιδιά έχουν ανάγκη να εκφράζουν αυθόρμητα τους εαυτούς τους, με τους

δικούς τους τρόπους, τους οποίους οι ενήλικες πρέπει να σέβονται και υποστηρίζουν (Rousseau στο έργο του Emile 1762;Χελιατσίδου, 2009).

Μέσα από το σχέδιο και τη ζωγραφική παράγονται πολλές οπτικές μορφές, η αποκωδικοποίηση των οποίων ανοίγει ένα παράθυρο στον ψυχικό κόσμο των παιδιών (Anning & Ring, 2004). Η τέχνη επιτρέπει στα παιδιά να κατανοήσουν καλύτερα τον εαυτό τους αλλά και τον κόσμο γύρω τους, ενώ τους προσφέρει πολλά ερεθίσματα, τα οποία ενισχύουν τη φαντασία τους και τα διευκολύνουν να εκφράσουν τα συναισθήματα τους.

Κατ'επέκτασιν τα παιδιά μέσω της τέχνης λένε όσα δεν μπορούν να πουν με λόγια. Ακόμη, μέσα από την τέχνη αποκτάται γνωστική ευελιξία, ερμηνευτική ικανότητα, φαντασία και ανάπτυξη αισθητικής. Οι τέχνες πέρα από την αξία τους ως μέσο γνωστικής ανάπτυξης, συντελούν και σε μια αποτελεσματική δημιουργική μάθηση και αυξάνουν την αλληλεπίδραση και τη συμμετοχή των εκπαιδευτικών και των μαθητών (Efland, 2002).

Η τέχνη ενισχύει τη φαντασία των παιδιών και ταυτόχρονα υλοποιεί τη δημιουργικότητα τους ενώ επιτυγχάνει μια πολύπλευρη καλλιέργεια της προσωπικότητας του παιδιού (Χελιατσίδου, 2009).

Κατά τον Eisner, κάποια από τα «μαθήματα» που η τέχνη διδάσκει είναι:

- Τα παιδιά μαθαίνουν να κρίνουν τις ποιοτικές σχέσεις, σε αντίθεση με την υπόλοιπη διδακτέα ύλη όπου υπάρχουν μόνο απαντήσεις σωστού και λάθους.
- Επίσης διδάσκονται ότι τα προβλήματα δεν έχουν πάντα μόνο μια λύση.
- Μαθαίνουν ότι υπάρχουν πολλοί τρόποι να ερμηνεύσει κανείς τον κόσμο και δεν είναι τίποτα μονόπλευρο.
- Τα παιδιά συνειδητοποιούν τη ρευστότητα των πραγμάτων.
- Αντιλαμβάνονται ότι οι γνώσεις δεν περιορίζονται στη γλώσσα.
- Καταλαβαίνουν ότι μικρές διαφορές μπορούν να προκαλέσουν μεγάλες αλλαγές.
- Μέσα από τις τέχνες τα παιδιά καταφέρνουν να πουν πράγματα που δεν θα μπορούσαν εύκολα να πουν με τις λέξεις.
- Τα παιδιά μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τα υλικά για να φτιάξουν εικόνες.
- Τα παιδιά αποκτούν εμπειρίες, μέσα από τις οποίες συνειδητοποιούν πόσα πράγματα είναι ικανά να κάνουν.
- Η καλλιτεχνική αγωγή στο σχολείο συμβολίζει για τα παιδιά αυτό που οι ενήλικες πιστεύουν ότι είναι σημαντικό (Eisner, 2002).

Ακόμη, οι τέχνες αποτελούν προγραφική δραστηριότητα για τα παιδιά αφού μέσα από αυτήν μαθαίνουν να κρατάνε σωστά το μολύβι και να χαράσσουν γραμμές. Έτσι δεν θα δυσκολευτούν αργότερα να μάθουν να γράφουν με σωστή σειρά και δομή. Ακόμη, το παιδικό σχέδιο ιδιαίτερα, έχει κι άλλες προοπτικές καθώς μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο μέτρησης της νοημοσύνης των παιδιών π. χ. το τεστ «Draw A Man» της Florence Goodenough (1926) αλλά και ως μέσο κατανόησης της προσωπικότητας π. χ. τα τεστ «Draw A Person» της Machover. Τέλος, οι τέχνες χρησιμοποιούνται και ως μέσο ενίσχυσης της πολιτισμικής συνείδησης, η οποία είναι πολύ σημαντικό να καλλιεργείται στα άτομα από τη νηπιακή τους ηλικία.

1.3 Η μέθοδος project

Είναι γεγονός πως στις μέρες μας η μέθοδος project χρησιμοποιείται ευρέως σ'όλους τους τομείς της εκπαίδευσης και σημειώνει μεγάλη επιτυχία. Πρόκειται για μία σύνθετη μορφή διδασκαλίας, μάθησης και έρευνας, η οποία δίνει τη δυνατότητα στον διδάσκοντα να εφαρμόσει πολλές αρχές της σύγχρονης διδακτικής, αλλά και να βελτιώσει σημαντικά το ψυχολογικό κλίμα της τάξης (Γκολφινόπουλου, 2006).

Η μέθοδος project βασίζεται στη βιωματικότητα, την συνεργατικότητα και την πολυαισθητηριακή προσέγγιση της γνώσης. Μέσα από τη μέθοδο project γίνεται μια πολύπλευρη προσέγγιση της θεματικής ενότητας, ενώ ταυτόχρονα αξιοποιούνται πολλές εγκεφαλικές λειτουργίες (Helm &Katz, 2002). Οι μαθητές συνεργάζονται τόσο μεταξύ τους, όσο και με τον δάσκαλο. Πρόκειται για μια σύνθετη μορφή διδασκαλίας, που απαιτεί ευελιξία από μέρος του δασκάλου, ώστε να επιτευχθεί το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Οι βασικές διδακτικές αρχές που εφαρμόζονται στη διδακτική πράξη είναι: παιδοκεντρικότητα, αυτενέργεια, εποπτεία, συνεργατικότητα, σύνδεση του σχολείου με τη ζωή, διαθεματικότητα και καλλιέργεια διαπροσωπικών σχέσεων. Η διαθεματική προσέγγιση βασίζεται κυρίως στις αρχές της Μορφολογικής Ψυχολογίας, σύμφωνα με την οποία η μαθησιακή διαδικασία αποτελεί αιφνίδια σύλληψη του όλου (Φουντοπούλου, 2005). Κάθε γνωστικό αντικείμενο, το οποίο αποτελεί μια ολότητα, μέσω της διαθεματικής προσέγγισης υφίσταται επεξεργασία από διάφορες οπτικές, το σύνολο των οποίων αποτελεί την εικόνα του.

Τα projects είναι καθαρά μαθητοκεντρικά, αφού οι μαθητές είναι υπεύθυνοι για την απόκτηση της δικής τους γνώσης (Katz & Chard, 1989; Galton & Williamson, 1992). Η παραγωγή έργου αφορά τόσο τη διαδικασία υλοποίησης του project, όσο και το τελικό

προϊόν, ανάλογα με τον σκοπό για τον οποίο οργανώνεται. Η μέθοδος project αποτελεί ανοιχτή διαδικασία μάθησης χωρίς αυστηρά καθορισμένα όρια και διαδικασίες και εξελίσσεται κάθε φορά ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις καταστάσεις των συμμετεχόντων.

Με βάση την αρχή της διαθεματικής προσέγγισης (project) πραγματοποιείται η επεξεργασία θεμάτων από πολλές οπτικές γωνίες, κάτι που οδηγεί τον μαθητή στην ολιστική προσέγγιση της γνώσης, η οποία είναι απαραίτητη για τη βαθύτερη κατανόηση και αντίληψη των όλων των θεμάτων και ζητημάτων (Ματσαγγούρας, 2002).

Μέσω της μεθόδου project μπορούν αναμφισβήτητα να δουλευτούν ποικίλες θεματικές ενότητες. Όπως για παράδειγμα η καλλιτεχνική αγωγή, μπορεί να δουλευτεί στην τάξη μέσω αυτής της μεθόδου, αποδίδοντας θετικά αποτελέσματα.

Η μέθοδος project χωρίζεται σε τέσσερα στάδια:

1. Αρχικά ο-η παιδαγωγός διαλέγει ένα θέμα (θρησκεία, φύση, κοινωνία κ. τ. λ.).
2. Στη συνέχεια φέρνει το αντίστοιχο εποπτικό υλικό για να ξεκινήσει η συζήτηση στην τάξη.
3. Έπειτα αυτή η θεματική δουλεύεται ομαδικά στην τάξη με τη χρήση διαφόρων υλικών (φωτογραφίες, εικόνες) ή δραστηριοτήτων.
4. Στο τέλος ο-η παιδαγωγός διατυπώνει στα παιδιά ερωτήσεις ώστε να προκύψουν τα τελικά συμπεράσματα αλλά και για να γίνει μια ανακεφαλαίωση των γνώσεων που αποκόμισαν από την όλη διαδικασία (Ντολιπούλου, 2005).

Σύμφωνα με τους Bastian και Gudjons (1986), η μέθοδος project έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- σύνδεση με βιωματικές καταστάσεις
- εστίαση στα ενδιαφέροντα των μελών της ομάδας
- αυτοοργάνωση
- κοινωνική σημασία
- συστηματική οργάνωση
- δημιουργία
- συμμετοχή όσο το δυνατόν περισσότερων αισθητηρίων οργάνων
- κοινωνική μάθηση
- διακλαδικό μάθημα
- σύνδεση με τα μαθήματα

Υπάρχουν διάφορα είδη project και η δομή τους ποικίλλει ανάλογα με τα κριτήρια στα οποία δίνεται έμφαση ανάλογα με την περίπτωση (Φωτίου, 2006). Τα είδη αυτά μπορεί να είναι:

- Ατομικά ή ομαδοσυνεργατικά, ανάλογα με τον αριθμό των συμμετεχόντων. Η δεύτερη περίπτωση, που αφορά την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία, μπορεί να θεωρηθεί πιο ουσιαστική για τη διαδικασία της μάθησης.
- Διακρίνονται επίσης και ανάλογα με τη διάρκεια που απαιτεί η διεξαγωγή τους σε: μικρά, μέτρια και μεγάλα. Τα μικρά project απασχολούν τους μαθητές το πολύ μέχρι έξι διδακτικές ώρες, τα μέτρια από μία εβδομάδα μέχρι και ένα μήνα, ενώ τα μεγάλα project μπορεί να τους απασχολήσουν και ολόκληρη χρονιά ή περισσότερο.
- Ανάλογα με το θέμα το οποίο θα επιλέξει η τάξη που μπορεί να είναι απλό, σύνθετο, επίκαιρο, εύκολο, δύσκολο κ. τ. λ (Σουλιώτη & Παγγέ, 2004).

Ένα project, για να εμπνεύσει τους μαθητές για ενεργό συμμετοχή σε κάθε βήμα της διαδικασίας, πρέπει να αναφέρεται στα βιώματά τους ώστε να τους προκαλεί το ενδιαφέρον και ν'αξιοποιεί τις ιδιαιτερότητες του καθένα ώστε ν'αναδεικνύει το ταλέντο και τις διαφορετικές ικανότητές του. Έχει θετικά αποτελέσματα στη λειτουργία των ομάδων, όταν επιβλέπει κάθε ομάδα μαθητών χωριστά προσπαθώντας να διευθετήσει διαφορές, να βοηθήσει σε κάποια αναποτελεσματική προσπάθεια και ταυτόχρονα να διαπιστώσει τις όποιες εξελίξεις (Σουλιώτη & Παγγέ, 2004).

Εξαιτίας των μη σταθερών ορίων και μη συγκεκριμένης δομής δεν μπορούμε να δώσουμε έναν ακριβή ορισμό, αλλά μόνο μέσα από την επαφή με την ίδια τη μέθοδο μπορεί κανείς να καταλάβει που μπορούν να φτάσουν οι δυνατότητες της και τα όρια της.

1. 4 Η μέθοδος project σε παιδιά προσχολικής ηλικίας

Η καλλιτεχνική αγωγή εφαρμόζεται στην διδασκαλία των μικρών παιδιών κυρίως μέσω της μεθόδου project. Μέσω αυτής της μεθόδου τα παιδιά, από δύο ετών και πάνω, μπορούν να εργαστούν ομαδικά ή ατομικά: μπορεί να ασχοληθεί όλη τάξη, μια ομάδα ή μόνο ένα παιδί, ενώ τα υπόλοιπα παιδιά θα ασχολούνται με ελεύθερο παιχνίδι στις διάφορες γωνίες της τάξης ή έξω από αυτήν. Τα θέματα συνδέονται με το σχολείο, το σπίτι, το εξωτερικό περιβάλλον και γενικότερα με την καθημερινότητα των παιδιών. (Βάρδα & Μιχαλοπούλου, 2015).

Το project που εφαρμόζεται σε παιδιά προσχολικής ηλικίας πρέπει να έχει τα εξής χαρακτηριστικά:

- να μπορεί εύκολα να υλοποιηθεί: από την αρχή θα πρέπει ν'αναφέρονται ξεκάθαρα οι σκοποί, τα περιεχόμενα και οι μεθοδευμένες ενέργειες
- να είναι κατάλληλο για παιδιά
- το σχέδιο για να είναι διδακτικό θα πρέπει να έχει συγκεκριμένες απαιτήσεις και μαρτυρίες
- να είναι κατανοητό και να μπορούν εύκολα τα παιδιά να ασχοληθούν με αυτό και στη πράξη
- να είναι ακριβές όσον αφορά την οργάνωση των γεγονότων της συγκεκριμένης χρονικής στιγμής
- να είναι ευέλικτο, να δέχεται δηλαδή αλλαγές στη δομή και να προσαρμόζεται ανάλογα με τα εκάστοτε γεγονότα
- να είναι αληθινό σε σχέση με την περιγραφή του σχεδίου
- να είναι λογικά θεμελιωμένο, ώστε τα παιδιά με βάση τις γνώσεις και τις εμπειρίες τους πάνω στο θέμα να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στην ερευνητική διαδικασία
- ο σχεδιασμός να συμπορεύεται με τις ήδη υπάρχουσες εμπειρίες των παιδιών ώστε να μπορέσουν να εξελιχθούν πιο πέρα από τις δυνάμεις που έχουν μέχρι στιγμής (Ματσαγούρας, 2000 ; Χρυσafiίδης, 1994).

Οι τύποι μαθησιακών στόχων που τίθενται στη μικρή παιδική ηλικία ορίζονται ως εξής:

- Ως γνώσεις ορίζονται τα διάφορα νοητικά σχήματα: ιδέες, έννοιες, τα σχήματα, χρώματα, πληροφορίες, ιστορίες, μύθοι-θρύλοι, τραγούδια.
- Ως δεξιότητες ορίζονται οι μικρές, αυτόνομες και μικρής διάρκειας ενέργειες π. χ. (να κόβεις, να σχεδιάζεις, να μετράς μια σειρά αντικειμένων, να συντονίζεις δραστηριότητες με συνομηλίκους, διάφορες κινητικές δεξιότητες κ. τ. λ).
- Ως προδιαθέσεις μπορούν να οριστούν οι τρόποι αντίδρασης σε διάφορα είδη καταστάσεων (π. χ. επιμονή σε κάποιες δραστηριότητες, περιέργεια, γενναιοδωρία πλεονεξία, έφεση στο διάβασμα στην επίλυση προβλημάτων). Η κατάκτηση της προδιάθεσης δεν είναι μόνιμη όπως οι γνώσεις και οι δεξιότητες, αλλά πρόκειται για μια τάση, όπου η κατοχή του θεμελιώνεται μόνο με την επανάληψή του.

- Τα συναισθήματα είναι οι υποκειμενικές συναισθηματικές καταστάσεις, (π. χ. αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση, το συναίσθημα άγχους, επάρκειας - ανεπάρκειας, , ικανότητας- ανικανότητας) (Κασιμάτη, 2006) .

Τα συναισθήματα μπορεί να είναι παροδικά, μόνιμα, αμφιλεγόμενα, έντονα ή και αδύναμα. Το σχέδιο εργασίας project, εξασφαλίζει την ενδυνάμωση των προδιαθέσεων μέσω της απόκτησης γνώσεων και της καλλιέργειας δεξιοτήτων και βοηθάει στο να ενδυναμώνουν οι προδιαθέσεις. Αν δεν αξιοποιηθούν οι γνώσεις και οι δεξιότητες τότε οι προδιαθέσεις δεν θα αποκτηθούν αλλά και μπορεί αποδυναμωθούν. Σε ένα project και οι τέσσερις κατηγορίες μαθησιακών στόχων αντιμετωπίζονται ταυτόχρονα (Katz & Chards, 1993).

1. 5 Ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού πρέπει να είναι εμπνευστικός και καθοδηγητικός. Θα πρέπει να κεντρίζει την προσοχή και το ενδιαφέρον του παιδιού χωρίς να το πιέζει γιατί τότε κινδυνεύει να επιτευχθεί το αντίθετο αποτέλεσμα. Κατά την έναρξη του μαθήματος ο-η εκπαιδευτικός θα πρέπει να κάνει μια εισαγωγή και να συνομιλήσει με τα παιδιά θέτοντας τους ερωτήματα με βάση εικόνες και παραστάσεις από την καθημερινή τους ζωή: π. χ αν το θέμα είναι η Άνοιξη ο εκπαιδευτικός θα ρωτήσει τα παιδιά:

Ερωτ. *Ποιά είναι τα βασικά χαρακτηριστικά της Άνοιξης;*

Απαντ. *Οι ηλιόλουστες μέρες, τ' ανθισμένα δέντρα και λουλούδια.*

Ερωτ. *Ποιά από αυτά τα στοιχεία έχετε δει εσείς με τα ματάκια σας;*

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να έχει σχηματίσει μια εικόνα για το χαρακτήρα και τις δυνατότητες του κάθε παιδιού ώστε ν'αντιμετωπίζει το καθένα ως μια μοναδική και ξεχωριστή προσωπικότητα. Ο τρόπος που θα μεταδώσει τη γνώση σε κάθε παιδί δεν είναι ο ίδιος. Στην τάξη θα πρέπει να υπάρχει αλληλεπίδραση και συνεργασία μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών. Πιο συγκεκριμένα, το σχολείο δεν πρέπει να στοχεύει μόνο στην μετάδοση των γνώσεων αλλά και στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων (Ελληνιάδου κ. ά, 2008). Σ'αυτό συμβάλλει πολύ σημαντικά και η αισθητική αγωγή.

Οι βασικές προτάσεις του παιδαγωγικού Ινστιτούτου για το μάθημα της Εικαστικής Αγωγής εστιάζονται σε δύο κατευθύνσεις:

1. Στην ανάπτυξη της δυνατότητας του μαθητή να εκφράζεται καλλιτεχνικά.

2. Στο να μπορεί ο μαθητής να κατανοεί και να απολαμβάνει τα έργα τέχνης (Βοσνιάδου, 2008).

Δηλαδή, κύριος σκοπός της καλλιτεχνικής αγωγής είναι η δυνατότητα προσωπικών δημιουργιών και η απόλαυση των αισθητικών εμπειριών, όχι η τελειότητα. Η επιδίωξη ενός αρμονικού και άψογου αποτελέσματος στα έργα των μαθητών, λειτουργεί καταπιεστικά γι αυτούς κι έτσι δεν προκύπτουν τ' αναμενόμενα αποτελέσματα. Μέσα από την επιδίωξη της τελειότητας τα παιδιά εγκλωβίζονται και καταπιέζονται. Κατά συνέπεια όλο αυτό δεν έχει κανένα παιδαγωγικό ενδιαφέρον γιατί δεν τους δίνεται η δυνατότητα να χαρούν τη δημιουργική εργασία, να πειραματιστούν, ν'αυτοσχεδιάσουν και να εκφραστούν προσωπικά (Βάος, 2005).

Η αναπαραστατική ακρίβεια δεν είναι μόνο απρόσιτη για την αντίληψη των περισσότερων παιδιών της νηπιακής ηλικίας και των πρώτων τάξεων του Δημοτικού, αλλά αποτελεί και μια εσφαλμένη βάση για την ανάπτυξη της προσωπικής έκφρασης.

Ο ρόλος του δασκάλου δεν είναι να λειτουργεί σαν αυθεντία, αλλά να θέτει ζητήματα και στη συνέχεια να βοηθάει το μαθητή στην αναζήτηση των απαντήσεων (Rousseau, 1953). Στη διάρκεια της εκπαιδευτικής δραστηριότητας ο εκπαιδευτικός πρέπει να προσπαθεί να δίνει στα παιδιά ερεθίσματα που κεντρίζουν το ενδιαφέρον τους αλλά και να τα εφοδιάζει με τα κατάλληλα υλικά ώστε να μπορούν να μετατρέψουν τη φαντασία τους σε καλλιτεχνική δημιουργία (Δαφέρμου, Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2008).

Στο επίπεδο του ρόλου του εκπαιδευτικού, ο ίδιος συνεργάζεται με τους μαθητές, τους διευκολύνει στην ανάληψη ερευνητικών καθηκόντων και συντονίζει την όλη διδακτική διαδικασία (Χρυσafiδης, 1994). Διατηρεί τον εκπαιδευτικό του ρόλο ως εμπειρότερος συμμετέχων και συνερευνητής στη μάθηση, όχι ως αυθεντία. Παράλληλα, συνεργάζεται και με εκπαιδευτικούς άλλων μαθημάτων για την περάτωση συνθετικών δημιουργικών εργασιών (projects) στο πλαίσιο της διεπιστημονικής προσέγγισης.

Η διδασκαλία της Εικαστικής αγωγής, πρέπει να συνδυάζει τις ομαδικές και τις εξατομικευμένες ασκήσεις. Όπως αναφέρθηκε και νωρίτερα, οι τέχνες συμβάλλουν στην πολύπλευρη ανάπτυξη του παιδιού και ο παιδαγωγός έχει το ρόλο του καλλιεργητή (Γαλάννης, 2017). Το να χορηγήσουμε απλώς υλικά στα παιδιά για να τα απασχολήσουμε ώστε να περάσει η ώρα ή το να εκπαιδεύσουμε μόνο τα καλλιτεχνικά προικισμένα, δεν συνιστά καλλιτεχνική αγωγή. Η διαφορετική οργάνωση και μέθοδος μπορούν να εξυπηρετήσουν κάθε φορά άλλους στόχους. Πρέπει να ληφθούν υπόψιν παράγοντες όπως: η ηλικία των παιδιών, το επίπεδο εκπαίδευσης, οι τοπικές συνθήκες και άλλα. Για την καλύτερη κατανόηση της τέχνης πρέπει να φέρουμε σε επαφή τα παιδιά με αυθεντικά έργα

τέχνης. Η επαφή αυτή γίνεται με ποικίλους τρόπους και μεθόδους προσέγγισης και ερμηνείας ανάλογα με την ηλικία των παιδιών.

Η αισθητική προσέγγιση των έργων της τέχνης και η θεωρητική ενασχόληση των μαθητών με αυτά δεν πρέπει να έχουν αυστηρά γνωσιολογικό χαρακτήρα, αλλά να συνδέονται με τη δημιουργία έργων και μορφωμάτων. Η μέθοδος project είναι η πλέον κατάλληλη μέθοδος για την οργάνωση και πραγματοποίηση των εικαστικών δραστηριοτήτων αφού έχει αποδειχθεί ότι συμβάλλει καθοριστικά στην μάθηση των παιδιών. Ακόμα και τα εμφανιζόμενα λάθη τις περισσότερες φορές περιέχουν στοιχεία για την δημιουργική εξέλιξη του ατόμου . Κατ'επέκτασιν με ανάλογο τρόπο πρέπει να αξιοποιείται δημιουργικά και η εικαστική αγωγή (Δαφέρμου , Κουλούρη & Μπασαγιάννη, 2008).

Κεφάλαιο 2: Ερευνητικό μέρος

2. 1 Λεπτομέρειες για την έρευνα

Σημαντικότητα του θέματος: Το θέμα είναι σημαντικό αφού αφορά τη διαπαιδαγώγηση μικρών παιδιών αλλά και τη χρήση της τέχνης για την επίτευξη αυτού του σκοπού.

Σκοπός της έρευνας: Σκοπός είναι η ερεύνηση των θετικών επιδράσεων της καλλιτεχνικής αγωγής σε παιδιά προσχολικής ηλικίας αλλά και η παρουσίαση διαφόρων τρόπων αξιοποίησης της μέσα στη τάξη, μέσα από τις απόψεις των ίδιων των εκπαιδευτικών.

Επιλογή ερευνητικής μεθόδου: Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε βρεφονηπιακό σταθμό, με διανομή ερωτηματολογίων στις νηπιαγωγούς που δουλεύουν εκεί. Τα ερωτηματολόγια χωρίζονται σε δύο ομάδες: η μια ομάδα περιέχει τις απαντήσεις των νηπιαγωγών που έχουν κάνει μεταπτυχιακό και η άλλη τις απαντήσεις των νηπιαγωγών που έχουν κάνει μόνο προπτυχιακές σπουδές. Στη συνέχεια γίνεται σύγκριση των μεταξύ τους απαντήσεων.

Διαδικασία διεξαγωγής συνέντευξης: Η ερευνήτρια επισκέφτηκε τη διευθύντρια του Δημοτικού Βρεφονηπιακού Σταθμού ΙΒΣΑ Ζωγράφου, η οποία της έδωσε την άδεια να ξεκινήσει την έρευνα, υπό τον όρο να μην ζητάει στο ερωτηματολόγιο τα ονόματα και τα τηλέφωνα του εκπαιδευτικού προσωπικού. Στη συνέχεια, η ερευνήτρια έδωσε τα ερωτηματολόγια σ' όσες νηπιαγωγούς δουλεύουν σε τμήματα με παιδιά από τριών έως πέντε χρονών και τις παρακάλεσε να τα συμπληρώσουν. Έξι νηπιαγωγοί βρήκαν χρόνο να το συμπληρώσουν. Την επόμενη μέρα, η ερευνήτρια επισκέφτηκε ξανά τον παιδικό σταθμό, ευχαρίστησε τη διευθύντρια και τις νηπιαγωγούς και πήρε τα ερωτηματολόγια για να γίνει η στατιστική ανάλυση.

Μέθοδος ανάλυσης: Η ανάλυση έγινε με το πρόγραμμα SPSS.

2. 2 Ανάλυση των αποτελεσμάτων της έρευνας

Περιγραφική στατιστική ανάλυση

Οι συμμετέχουσες στην έρευνα είναι έξι εκπαιδευτικοί, όλες γυναίκες, που εργάζονται σε βρεφονηπιακό σταθμό, με μέσο χρόνο υπηρεσίας 9, 6 έτη. Ο μέσος αριθμός των νηπίων ανά τάξη είναι 17, 8. Η τάξη των παιδιών είναι προνήπια (ή όπως τα ονόμασαν οι μισές συμμετέχουσες, μικρά νήπια). Δύο από τις συμμετέχουσες έχουν μεταπτυχιακές σπουδές, ενώ οι άλλες τέσσερις τις βασικές (Παιδαγωγικό τμήμα Νηπιαγωγών, ΤΕΙ Βρεφονηπιοκόμων και Δημόσιο ΙΕΚ Βρεφονηπιοκόμων). Η παράμετρος αυτή, της διαφοροποίησης αναφορικά με τη μετεκπαίδευση, θα αποτελέσει τον παράγοντα διαφοροποίησης του δείγματος (μετεκπαίδευση ναι-μετεκπαίδευση όχι).

Όλες οι συμμετέχουσες απάντησαν ότι έχουν διδαχτεί εικαστικά: τέσσερις στο πανεπιστήμιο, μία σε σεμινάριο, και δύο σε άλλη δομή. Επίσης, όλες απάντησαν ότι τα εικαστικά και η γνώση τους έχουν βοηθήσει στη δουλειά τους. Πέντε από τις έξι απάντησαν ότι δεν έχουν συνεργαστεί με κάποιον εικαστικό στη δουλειά τους, ενώ η έκτη δε απάντησε σε αυτήν την ερώτηση.

Η πρώτη ερώτηση που αφορά τη διδασκαλία είναι ποια εποπτικά μέσα χρησιμοποιούν. Από τις έξι συμμετέχουσες, απάντησαν ότι χρησιμοποιούν εποπτικά μέσα οι τέσσερις. Και οι δύο νηπιαγωγοί με μετεκπαίδευση επέλεξαν ως απάντηση φωτογραφίες και video (100%). Επίσης δύο νηπιαγωγοί χωρίς μετεκπαίδευση χρησιμοποιούν φωτογραφίες και video (50%) και μια χρησιμοποιεί και Η/Υ (25%). Στις δυνατές απαντήσεις υπήρχαν επίσης και slides και τηλεόραση, αλλά δεν επιλέχτηκαν.

Πίνακας 1. Ποια εποπτικά μέσα χρησιμοποιείτε;

		Μετεκπαίδευση		Σύνολο	
		Ναι	Όχι		
		Πλήθος	1	1	2
Ποια εποπτικά μέσα χρησιμοποιείτε	Ποια εποπτικά μέσα χρησιμοποιείτε κατά τη διεξαγωγή εικαστικής δραστηριότητας (Video)	% σε εποπτικά μέσα	50, 0%	50, 0%	
		% σε μετεκπαίδευση	50, 0%	50, 0%	
		% επί του συνόλου	25, 0%	25, 0%	50, 0%
		Πλήθος	2	2	4
Ποια εποπτικά μέσα χρησιμοποιείτε	Ποια εποπτικά μέσα χρησιμοποιείτε κατά τη διεξαγωγή εικαστικής δραστηριότητας (Φωτογραφίες)	% σε εποπτικά μέσα	50, 0%	50, 0%	
		% σε μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	
		% επί του συνόλου	50, 0%	50, 0%	100, 0%

	Πλήθος	0	1	1
Ποια εποπτικά μέσα χρησιμοποιείτε κατά τη διεξαγωγή εικαστικής δραστηριότητας (Η/Υ)	% σε εποπτικά μέσα	0, 0%	100, 0%	
	% σε μετεκπαίδευση	0, 0%	50, 0%	
	% επί του συνόλου	0, 0%	25, 0%	25, 0%
Σύνολο	Πλήθος	2	2	4
	% επί του συνόλου	50, 0%	50, 0%	100, 0%

Στην ερώτηση που διερευνά αν τα εικαστικά μπορούν να αποτελέσουν μέσο αγωγής των νηπίων όλες απάντησαν θετικά και στην αιτιολόγηση για ποιο λόγο τα εικαστικά μπορούν να αποτελέσουν μέσο αγωγής για το παιδί, όλες οι συμμετέχουσες σημείωσαν όλους τους λόγους (100%), (πίνακας 2).

Πίνακας 2. Λόγοι για τους οποίους τα εικαστικά μπορούν να αποτελέσουν μέσο αγωγής των νηπίων

Τα εικαστικά μπορούν να αποτελέσουν μέσο αγωγής των νηπίων διότι	Μετεκπαίδευση		Σύνολο
	Ναι	Όχι	
Εμπυχώνουν το παιδί.	2	4	6
Το διασκεδάζουν.	2	4	6
είναι ένας άλλος τρόπος αυτοέκφρασης.	2	4	6
Βοηθούν στην καλύτερη επικοινωνία νηπίου και νηπιαγωγού.	2	4	6
Βοηθούν στην διάγνωση προβληματικών καταστάσεων.	2	4	6

Παρόμοια, στην ερώτηση «Τι πιστεύετε ότι προσφέρουν τα εικαστικά;», όλες οι συμμετέχουσες απάντησαν θετικά για όλα (100%), εκτός από την απόκτηση γνώσεων, που την επέλεξαν μόνο το 50% των ερωτώμενων, όλες χωρίς μετεκπαίδευση (πίνακας 3).

Πίνακας 3. Τι πιστεύετε ότι προσφέρουν τα εικαστικά;

Τι πιστεύετε ότι προσφέρουν τα εικαστικά;	Μετεκπαίδευση		Total
	Ναι	Όχι	
Αγωγή	2	4	6
Ψυχαγωγία	2	4	6
Αυτοέκφραση	2	4	6
Καλλιτεχνική έκφραση	2	4	6
Απόκτηση γνώσεων	0	3	3

Στην ερώτηση που διερευνά τις απόψεις των συμμετεχουσών για το ποιες εικαστικές δραστηριότητες αρέσουν περισσότερο στα νήπια (ερώτηση πολλαπλής απάντησης, όπου μπορούσαν να επιλέξουν περισσότερα από ένα), όλες επέλεξαν τη ζωγραφική, και τις κατασκευές, ενώ δύο (33, 3%) από τις έξι συμμετέχουσες επέλεξαν τη χαρακτηριστική, τρεις (50%) τη γλυπτική, τέσσερις (66, 7%) το τύπωμα και πέντε (83, 3%) το κολάζ (Πίνακας 3).

Πίνακας 4. Κατά τη γνώμη σας ποιες εικαστικές δραστηριότητες αρέσουν περισσότερο στα νήπια;

		Μετεκπαίδευση		Σύνολο	
		Ναι	Όχι		
Κατά τη γνώμη σας ποιες εικαστικές δραστηριότητες αρέσουν περισσότερο στα νήπια;	Ζωγραφική	Πλήθος	2	4	6
		% σε δραστηριότητες	33, 3%	66, 7%	
		% σε μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	
		% επί του συνόλου	33, 3%	66, 7%	100, 0%
	Χαρακτική	Πλήθος	1	1	2
		% σε δραστηριότητες	50, 0%	50, 0%	
		% σε μετεκπαίδευση	50, 0%	25, 0%	
		% επί του συνόλου	16, 7%	16, 7%	33, 3%
	Τύπωμα	Πλήθος	2	2	4
		% σε δραστηριότητες	50, 0%	50, 0%	
		% σε μετεκπαίδευση	100, 0%	50, 0%	
		% επί του συνόλου	33, 3%	33, 3%	66, 7%
	Γλυπτική	Πλήθος	1	2	3
		% σε δραστηριότητες	33, 3%	66, 7%	
		% σε μετεκπαίδευση	50, 0%	50, 0%	
		% επί του συνόλου	16, 7%	33, 3%	50, 0%
Κολάζ	Πλήθος	2	3	5	
	% σε δραστηριότητες	40, 0%	60, 0%		
	% σε μετεκπαίδευση	100, 0%	75, 0%		
	% επί του συνόλου	33, 3%	50, 0%	83, 3%	
Κατασκευές	Πλήθος	2	4	6	
	% σε δραστηριότητες	33, 3%	66, 7%		

	% σε μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	
	% επί του συνόλου	33, 3%	66, 7%	100, 0%
Σύνολο	Πλήθος	2	4	6
	% επί του συνόλου	33, 3%	66, 7%	100, 0%

Στην ερώτηση «Πότε συνήθως εκφράζουν τα νήπια την επιθυμία να ασχοληθούν με τα εικαστικά;» δύο νηπιαγωγοί (μια με μετεκπαίδευση και μια χωρίς) απάντησαν «μετά από την επίδειξη μιας κατασκευής» και δύο επίσης απάντησαν «μετά από επίδειξη και χρησιμότητα κάποιων υλικών», ενώ τρεις (όλες χωρίς μετεκπαίδευση) απάντησαν «μετά από μια αφήγηση ενός παραμυθιού», (Πίνακας 5). (στην ερώτηση αυτή απάντησαν συνολικά πέντε συμμετέχουσες).

Πίνακας 5. Πότε συνήθως εκφράζουν τα νήπια την επιθυμία να ασχοληθούν με τα εικαστικά;

		Μετεκπαίδευση		Σύνολο	
		Ναι	Όχι		
	Πλήθος	0	3	3	
μετά από μια αφήγηση ενός παραμυθιού	% σε δραστηριότητες	0, 0%	100, 0%		
	% σε μετεκπαίδευση	0, 0%	100, 0%		
	% επί του συνόλου	0, 0%	60, 0%	60, 0%	
Πότε συνήθως εκφράζουν τα νήπια την επιθυμία να ασχοληθούν με τα εικαστικά;	Πλήθος	1	1	2	
	μετά από την επίδειξη μιας κατασκευής	% σε δραστηριότητες	50, 0%	50, 0%	
	% σε μετεκπαίδευση	50, 0%	33, 3%		
	% επί του συνόλου	20, 0%	20, 0%	40, 0%	
μετά από επίδειξη και χρησιμότητα κάποιων υλικών	Πλήθος	1	1	2	
	% σε δραστηριότητες	50, 0%	50, 0%		
	% σε μετεκπαίδευση	50, 0%	33, 3%		
% επί του συνόλου	20, 0%	20, 0%	40, 0%		
Σύνολο	Πλήθος	2	3	5	
	% επί του συνόλου	40, 0%	60, 0%	100, 0%	

Επίσης στην ερώτηση αν κατασκευάζουν με τα νήπια κούκλες, πέντε νηπιαγωγοί απάντησαν θετικά, και μια αρνητικά. Για το είδος των κουκλοηρώων που κατασκευάζουν, τρεις απάντησαν ανθρώπους, πέντε απάντησαν ζώα, από μια απάντησε έντομα και άψυχα αντικείμενα, και από δύο απάντησαν πουλιά και φανταστικά αντικείμενα (Πίνακας 6).

Επίσης, πέντε από τις συμμετέχουσες απάντησαν ότι μετά την κατασκευή παίζουν με τις κούκλες, ως αυτοσχέδιους ήρωες.

Πίνακας 6. *Τι κουκλοήρωες κατασκευάζετε;*

		Μετεκπαίδευση		ύνολο
		Ναι	Όχι	
	Πλήθος	1	2	3
Αν ναι, τι κουκλοήρωες κατασκευάζετε(Ανθρώπους);	% σε είδος ηρώων	33, 3%	66, 7%	
	% σε μετεκπαίδευση	100, 0%	50, 0%	
	% επί του συνόλου	20, 0%	40, 0%	60, 0%
	Πλήθος	1	4	5
Αν ναι, τι κουκλοήρωες κατασκευάζετε(Ζώα);	% σε είδος ηρώων	20, 0%	80, 0%	
	% σε μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	
	% επί του συνόλου	20, 0%	80, 0%	100, 0%
	Πλήθος	0	1	1
Αν ναι, τι κουκλοήρωες κατασκευάζετε(Έντομα);	% σε είδος ηρώων	0, 0%	100, 0%	
	% σε μετεκπαίδευση	0, 0%	25, 0%	
	% επί του συνόλου	0, 0%	20, 0%	20, 0%
Αν ναι, τι κουκλοήρωες κατασκευάζετε(Πουλιά);	% σε είδος ηρώων	50, 0%	50, 0%	
	% σε μετεκπαίδευση	100, 0%	25, 0%	
	% επί του συνόλου	20, 0%	20, 0%	40, 0%
	Πλήθος	0	2	2
Αν ναι, τι κουκλοήρωες κατασκευάζετε(Φαντασικά πρόσωπα);	% σε είδος ηρώων	0, 0%	100, 0%	
	% σε μετεκπαίδευση	0, 0%	50, 0%	
	% επί του συνόλου	0, 0%	40, 0%	40, 0%
	Πλήθος	0	1	1
Αν ναι, τι κουκλοήρωες κατασκευάζετε(Άψυχα αντικείμενα);	% σε είδος ηρώων	0, 0%	100, 0%	
	% σε μετεκπαίδευση	0, 0%	25, 0%	
	% επί του συνόλου	0, 0%	20, 0%	20, 0%
Σύνολο	Πλήθος	1	4	5
	% επί του συνόλου	20, 0%	80, 0%	100, 0%

Στην ερώτηση αν κατασκευάζουν με τα νήπια μάσκες, η απάντηση ήταν από όλες θετική (100%), και σημείωσαν ότι κατασκευάζουν αρκετά συχνά. Οι δραστηριότητες που αναφέρθηκαν για τη χρήση των μασκών ήταν:

δραματοποίηση (66, 7%), Απόκριες/Χριστούγεννα/γιορτές (33, 3%), σχετικό με θέμα της εβδομάδας (16, 7%), θεατρικό παιχνίδι (16, 7%), προφορική επικοινωνία σε θεματικές ενότητες, μέσο έκφρασης προβλημάτων (16, 7%) και διαθεματικές Προσεγγίσεις (16, 7%)

Για το αν τα παιδιά αξιολογούνται μετά τις δραστηριότητες, πέντε νηπιαγωγοί απάντησαν αρνητικά ενώ μια δεν έδωσε απάντηση.

Για το αν επιβραβεύονται μετά τις δραστηριότητες, οι μισές απάντησαν ότι επιβραβεύονται λεκτικά.

Αναφορικά με τη συχνότητα ενασχόλησης των νηπίων με τα εικαστικά, πέντε νηπιαγωγοί απάντησαν καθημερινά και μια απάντησε πολύ συχνά.

Για το αν υπάρχει μόνιμη γωνιά εικαστικών όλες απάντησαν αρνητικά.

Στην ερώτηση «Με ποιον διακοσμείτε την αίθουσα της τάξης», τέσσερις νηπιαγωγοί απάντησαν με τα παιδιά (και οι τέσσερις χωρίς μετεκπαίδευση), τρεις απάντησαν μόνοι τους και μια απάντησε με άλλη νηπιαγωγό (καμία δεν απάντησε με τους γονείς), (Πίνακας 7).

Πίνακας 7. Με ποιον διακοσμείτε την αίθουσα;

		Μετεκπαίδευση		Σύνολο	
		Ναι	Όχι		
	(με τα παιδιά)	Πλήθος	0	4	4
		% σε διακόσμηση	0, 0%	100, 0%	
		% σε μετεκπαίδευση	0, 0%	100, 0%	
		% επί του συνόλου	0, 0%	66, 7%	66, 7%
Με ποιον διακοσμείτε την αίθουσα της τάξης;	(με κάποια άλλη νηπιαγωγό)	Πλήθος	1	0	1
		% σε διακόσμηση	100, 0%	0, 0%	
		% σε μετεκπαίδευση	50, 0%	0, 0%	
		% επί του συνόλου	16, 7%	0, 0%	16, 7%
	(μόνη σας)	Πλήθος	1	2	3
		% σε διακόσμηση	33, 3%	66, 7%	
		% σε μετεκπαίδευση	50, 0%	50, 0%	
		% επί του συνόλου	16, 7%	33, 3%	50, 0%

Σύνολο	Πλήθος	2	4	6
	% επί του συνόλου	33, 3%	66, 7%	100, 0%

Στην ερώτηση τι ακολουθεί μετά από τις κατασκευές, δόθηκαν πέντε απαντήσεις. Και οι πέντε απάντησαν ότι συζητούν γύρω από αυτές, ενώ δυο απάντησαν επίσης ότι τις εκθέτουν (Πίνακας 8).

Πίνακας 8. Μετά τις κατασκευές τι ακολουθεί;

		Μετεκπαίδευση		Σύνολο	
		Ναι	Όχι		
		Πλήθος	1	4	5
μετά τις κατασκευές τι ακολουθεί	Μετά τις κατασκευές τι ακολουθεί; (τις εκθέτουν)	% σε τι ακολουθεί	20, 0%	80, 0%	
		% σε μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	
		% επί του συνόλου	20, 0%	80, 0%	100, 0%
		Πλήθος	0	2	2
μετά τις κατασκευές τι ακολουθεί	Μετά τις κατασκευές τι ακολουθεί; (συζητάμε γύρω από αυτές)	% σε τι ακολουθεί	0, 0%	100, 0%	
		% σε μετεκπαίδευση	0, 0%	50, 0%	
		% επί του συνόλου	0, 0%	40, 0%	40, 0%
		Πλήθος	1	4	5
Σύνολο		% επί του συνόλου	20, 0%	80, 0%	100, 0%

Σχετικά με το ποιοι χορηγούν τα υλικά, πέντε απάντησαν το δημόσιο και δύο απάντησαν οι γονείς (μια από τις έξι έδωσε και τις δυο απαντήσεις), (Πίνακας 9).

Πίνακας 9. Ποιοι χορηγούν τα υλικά;

		Μετεκπαίδευση		Σύνολο	
		Ναι	Όχι		
		Πλήθος	1	4	5
χορηγία υλικών ^a	Ποιοι χορηγούν τα υλικά (το δημόσιο);	% χορηγία υλικών	20, 0%	80, 0%	
		% σε μετεκπαίδευση	50, 0%	100, 0%	
		% επί του συνόλου	16, 7%	66, 7%	83, 3%
	Ποιοι χορηγούν τα υλικά	Πλήθος	1	1	2

(οι γονείς);	% χορηγία υλικών	50, 0%	50, 0%	
	% σε μετεκπαίδευση	50, 0%	25, 0%	
	% επί του συνόλου	16, 7%	16, 7%	33, 3%
Σύνολο	Πλήθος	2	4	6
	% επί του συνόλου	33, 3%	66, 7%	100, 0%

Έλεγχοι συσχέτισης X² (chi square)

Οι έλεγχοι συσχέτισης έγιναν για να διερευνηθεί αν η μετεκπαίδευση συσχετίζεται με τις απαντήσεις των νηπιαγωγών. Σε πολλές ερωτήσεις (όπως για παράδειγμα «Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή - Αισθητική ανάπτυξη), οι απαντήσεις ήταν καθολικές από όλο το δείγμα, οπότε ένας τέτοιος έλεγχος δεν έχει νόημα. Ως εκ τούτου, ο έλεγχος έγινε όπου δεν υπήρχε απόλυτη ομοιομορφία των απαντήσεων και τ'αποτελέσματα παρουσιάζονται στη συνέχεια.

1. Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή;

Πίνακας 10. Έλεγχος χ^2 για διερεύνηση ανεξαρτησίας μετεκπαίδευσης με απόψεις για τη συμβολή των εικαστικών στη Γλωσσική ανάπτυξη

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2, 400 ^a	1	, 121	, 333	, 333	
Continuity Correction ^b	, 150	1	, 699			
Likelihood Ratio	2, 634	1	, 105	, 333	, 333	
Fisher's Exact Test				, 333	, 333	
Linear-by-Linear Association	2, 000 ^c	1	, 157	, 333	, 333	, 333
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 33.

b. Computed only for a 2x2 table

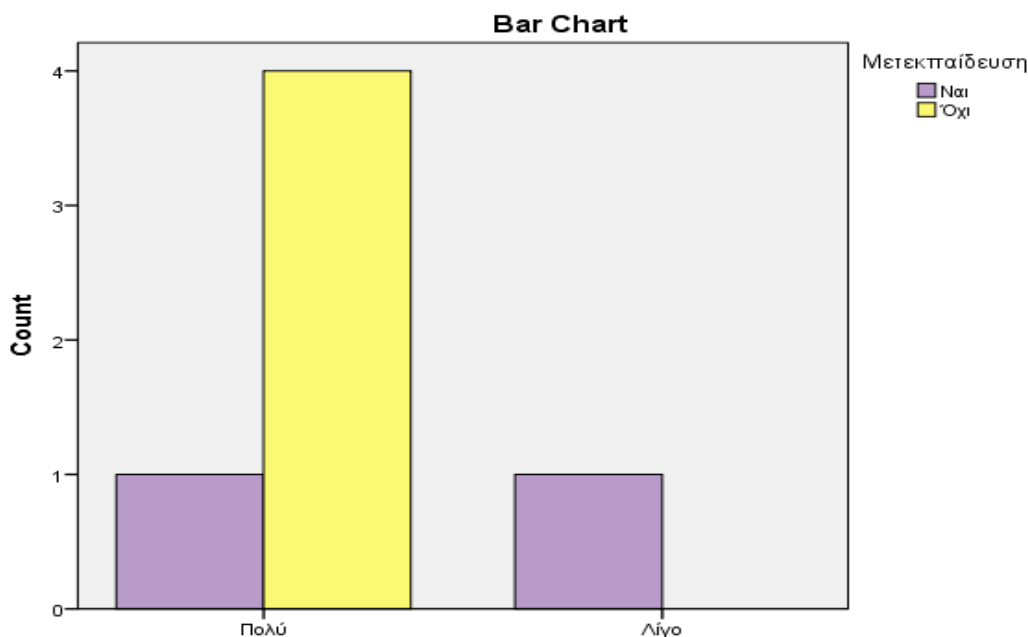
c. The standardized statistic is -1, 414.

Στην ερώτηση «Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή; (Γλωσσική ανάπτυξη)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά

τις ερωτήσεις είναι σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη από τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 2, 400$ Fisher's, Exact Test $p=0, 333$), (Πίνακες 10, 11). Επίσης, το Διάγραμμα 1, παρουσιάζει την κατανομή των απαντήσεων ανά ομάδα εκπαιδευτικών (με μετεκπαίδευση ή όχι).

Πίνακας 11. Πίνακας διπλής εισόδου κατανομής απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη συμβολή των εικαστικών στη Γλωσσική ανάπτυξη

		Μετεκπαίδευση		Σύνολο
		Ναι	Όχι	
	Count	1	4	5
Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή (Γλωσσική ανάπτυξη)	Πολύ			
	% within (Γλωσσική ανάπτυξη)	20, 0%	80, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	100, 0%	83, 3%
	% επί του συνόλου	16, 7%	66, 7%	83, 3%
	Count	1	0	1
Λίγο	% within (Γλωσσική ανάπτυξη)	100, 0%	0, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	0, 0%	16, 7%
	% επί του συνόλου	16, 7%	0, 0%	16, 7%
	Count	2	4	6
Σύνολο	% within (Γλωσσική ανάπτυξη)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
	% επί του συνόλου	33, 3%	66, 7%	100, 0%

Διάγραμμα 1. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη συμβολή των εικαστικών στη Γλωσσική ανάπτυξη

Πίνακας 12. Έλεγχος χ^2 για διερεύνηση ανεξαρτησίας μετεκπαίδευσης με απόψεις για τη συμβολή των εικαστικών στην Αδρή Κινητικότητα

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	,600 ^a	1	,439	1,000	,667	
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000			
Likelihood Ratio	,908	1	,341	1,000	,667	
Fisher's Exact Test				1,000	,667	
Linear-by-Linear Association	,500 ^c	1	,480	1,000	,667	,667
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 33.

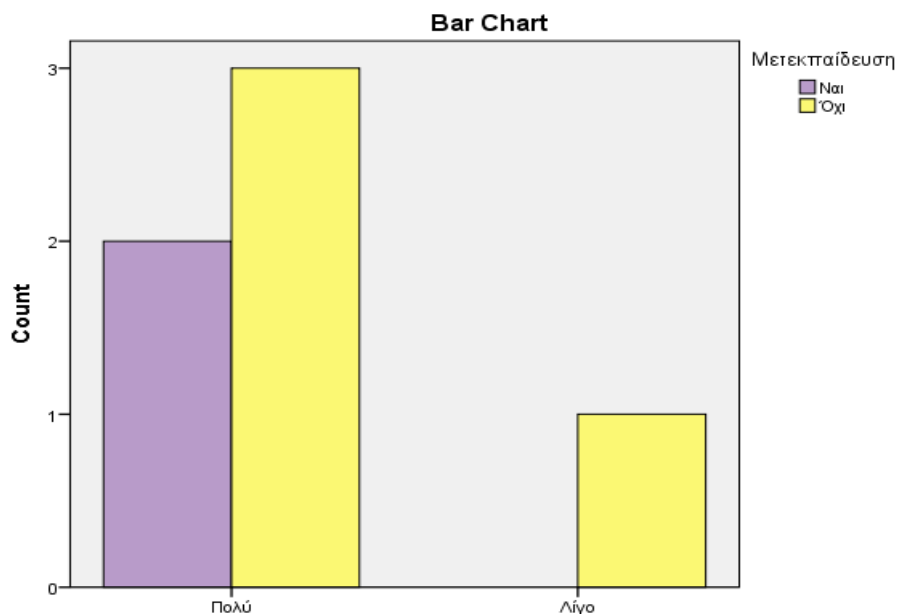
b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is, 707.

Στην ερώτηση «Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή; (Αδρή κινητικότητα)» το τεστ χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις απαντήσεις για την αδρή κινητικότητα δεν συσχετίζεται σημαντικά με τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1) = 0,600$ Fisher's, Exact Test $p=0,667$), (Πίνακες 12, 13 και διάγραμμα 2).

Πίνακας 13. Πίνακας διπλής εισόδου κατανομής απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη συμβολή των εικαστικών στην Αδρή Κινητικότητα.

			Μετεκπαίδευση		Σύνολο	
			Ναι	Όχι		
Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή (Αδρή κινητικότητα)	Πολύ	Πλήθος	2	3	5	
		% within (Αδρή κινητικότητα)	40, 0%	60, 0%	100, 0%	
		% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	75, 0%	83, 3%	
			% επί του συνόλου	33, 3%	50, 0%	83, 3%
	Λίγο	Πλήθος	0	1	1	
		% within (Αδρή κινητικότητα)	0, 0%	100, 0%	100, 0%	
		% within Μετεκπαίδευση	0, 0%	25, 0%	16, 7%	
			% επί του συνόλου	0, 0%	16, 7%	16, 7%
	Σύνολο		Πλήθος	2	4	6
		% within (Αδρή κινητικότητα)	33, 3%	66, 7%	100, 0%	
		% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%	
		% επί του συνόλου	33, 3%	66, 7%	100, 0%	

Διάγραμμα 2. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη συμβολή των εικαστικών στην Αδρή κινητικότητα

Πίνακας 14. Έλεγχος χ^2 για διερεύνηση ανεξαρτησίας μετεκπαίδευσης με απόψεις για τη συμβολή των εικαστικών στην Λεπτή Κινητικότητα

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	,375 ^a	1	,540	1,000	,600	
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000			
Likelihood Ratio	,367	1	,545	1,000	,600	
Fisher's Exact Test				1,000	,600	
Linear-by-Linear Association	,313 ^c	1	,576	1,000	,600	,533
N of Valid Cases		6				

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 67.

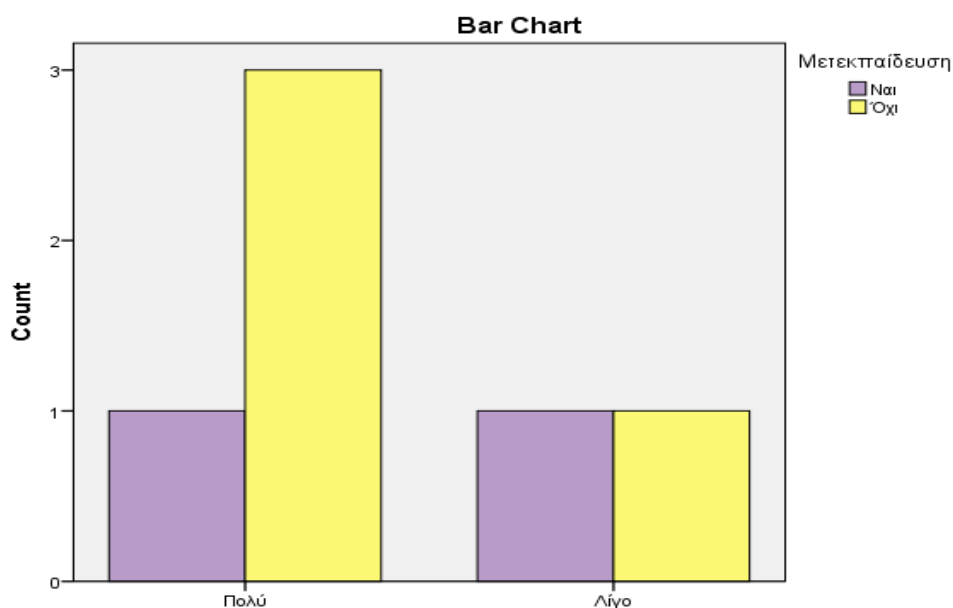
b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -, 559.

Στην ερώτηση «Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή ; (Λεπτή κινητικότητα)» το τεστ χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις απαντήσεις για την λεπτή κινητικότητα δεν συσχετίζεται σημαντικά με τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 0, 375$ Fisher's, Exact Test $p=0, 600$), (Πίνακες 14, 15 και διάγραμμα 3).

Πίνακας 15. Πίνακας διπλής εισόδου κατανομής απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη συμβολή των εικαστικών στην Λεπτή Κινητικότητα

			Μετεκπαίδευση		Σύνολο	
			Ναι	Όχι		
Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή (Λεπτή κινητικότητα)	Πολύ	Πλήθος	1	3	4	
		% within (Λεπτή κινητικότητα)	25, 0%	75, 0%	100, 0%	
		% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	75, 0%	66, 7%	
			% επί του συνόλου	16, 7%	50, 0%	66, 7%
	Λίγο	Πλήθος	1	1	2	
		% within (Λεπτή κινητικότητα)	50, 0%	50, 0%	100, 0%	
		% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	25, 0%	33, 3%	
			% επί του συνόλου	16, 7%	16, 7%	33, 3%
	Σύνολο	Πλήθος	2	4	6	
% within (Λεπτή κινητικότητα)		33, 3%	66, 7%	100, 0%		
% within Μετεκπαίδευση		100, 0%	100, 0%	100, 0%		
		% επί του συνόλου	33, 3%	66, 7%	100, 0%	

Διάγραμμα 3. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη συμβολή των εικαστικών στην λεπτή κινητικότητα

Πίνακας 16. Έλεγχος χ^2 για διερεύνηση ανεξαρτησίας μετεκπαίδευσης με απόψεις για τη συμβολή των εικαστικών στην Κοινωνικοποίηση

Chi-Square Tests						
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	,600 ^a	1	,439	1,000	,667	
Continuity Correction ^b	,000	1	1,000			
Likelihood Ratio	,908	1	,341	1,000	,667	
Fisher's Exact Test				1,000	,667	
Linear-by-Linear Association	,500 ^c	1	,480	1,000	,667	,667
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 33.

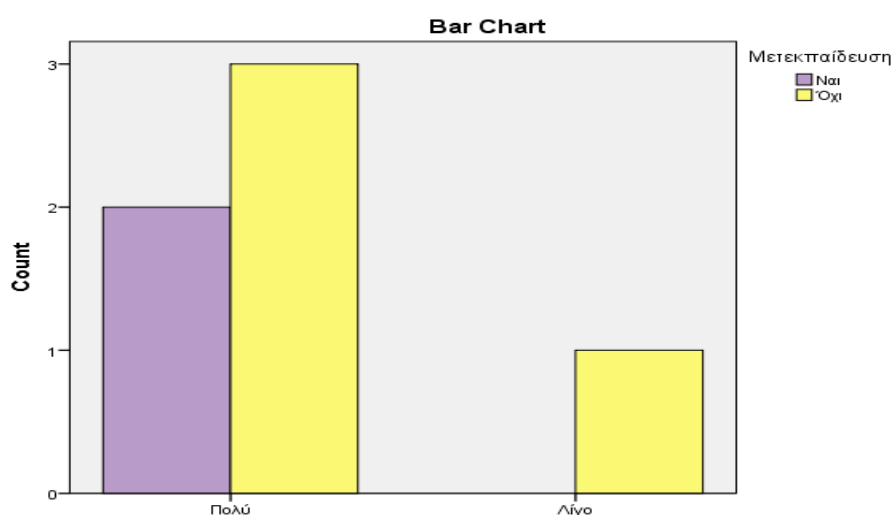
b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is, 707.

Στην ερώτηση «Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή; (Κοινωνικοποίηση)» παρόμοια είναι τα αποτελέσματα για τον έλεγχο ανεξαρτησίας με την μετεκπαίδευση, καθώς δεν υπάρχει σημαντική συσχέτιση μεταξύ τους ($\chi^2(1) = 0,600$ Fisher's, Exact Test $p = 0,667$), (Πίνακες 16, 17 και διάγραμμα 4).

Πίνακας 17. Πίνακας διπλής εισόδου κατανομής απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη συμβολή των εικαστικών στην Κοινωνικοποίηση

		Μετεκπαίδευση		Σύνολο
		Ναι	Όχι	
Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή (Κοινωνικοποίηση)	Count	2	3	5
	Πολύ			
	% (Κοινωνικοποίηση)	40, 0%	60, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	75, 0%	83, 3%
	% επί του συνόλου	33, 3%	50, 0%	83, 3%
	Count	0	1	1
Λίγο	% within (Κοινωνικοποίηση)	0, 0%	100, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	0, 0%	25, 0%	16, 7%
	% επί του συνόλου	0, 0%	16, 7%	16, 7%
Σύνολο	Count	2	4	6
	% within (Κοινωνικοποίηση)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
	% επί του συνόλου	33, 3%	66, 7%	100, 0%

Διάγραμμα 4. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη συμβολή των εικαστικών στην Κοινωνικοποίηση

2. Ποια υλικά χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες;

Για την ομάδα ερωτήσεων που διερευνά τη χρήση διαφόρων υλικών από τις παιδαγωγούς, επίσης δεν έδειξε συσχέτιση των απαντήσεων για το αν χρησιμοποιούν αυτά τα υλικά με

το αν έχουν ή όχι μετεκπαίδευση. Τα αποτελέσματα του ελέγχου χ^2 , παρουσιάζονται αναλυτικά στους πίνακες 18-31 και στα σχεδιαγράμματα 5-17 και στη συνέχεια παρουσιάζονται συνοπτικά στον Πίνακα 32.

Πίνακας 18. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτοπετσέτες)

		Μετεκπαίδευση		Total
		Ναι	Όχι	
	Count	0	1	1
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτοπετσέτες)	0, 0%	100, 0%	100, 0%
Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτοπετσέτες)	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτοπετσέτες)	0, 0%	25, 0%	16, 7%
	% of Total	0, 0%	16, 7%	16, 7%
	Count	2	3	5
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτοπετσέτες)	40, 0%	60, 0%	100, 0%
Λίγο	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτοπετσέτες)	100, 0%	75, 0%	83, 3%
	% of Total	33, 3%	50, 0%	83, 3%
	Count	2	4	6
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτοπετσέτες)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
Total	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτοπετσέτες)	100, 0%	100, 0%	100, 0%
	% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	, 600 ^a	1	, 439	1, 000	, 667	
Continuity Correction ^b	, 000	1	1, 000			

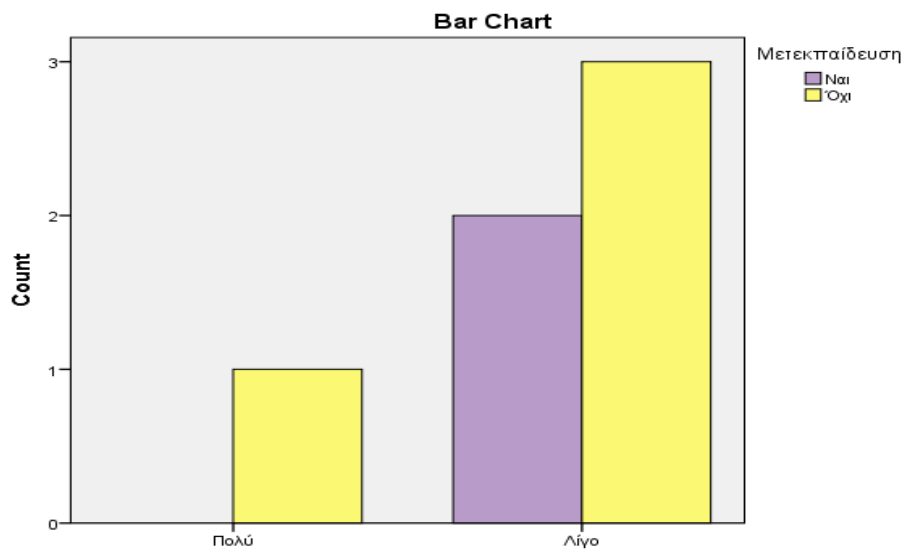
Likelihood Ratio	, 908	1	, 341	1, 000	, 667
Fisher's Exact Test				1, 000	, 667
Linear-by-Linear Association	, 500 ^c	1	, 480	1, 000	, 667
N of Valid Cases	6				

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 33.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -, 707.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Χαρτοπετσέτες)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις δεν συσχετίζεται σημαντικά με τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 0, 600$ Fisher's, Exact Test $p=0, 667$ (Πίνακας 19 και Διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Χαρτοπετσέτες)

Πίνακας 19. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Εφημερίδες)

	Μετεκπαίδευση	Total
--	---------------	-------

		Ναι	Όχι	
		1	2	3
	Count	1	2	3
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Εφημερίδες)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
Ποιά από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Εφημερίδες)	% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	50, 0%	50, 0%
	% of Total	16, 7%	33, 3%	50, 0%
	Count	1	2	3
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Εφημερίδες)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
Ποιά από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Εφημερίδες)	% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	50, 0%	50, 0%
	% of Total	16, 7%	33, 3%	50, 0%
	Count	2	4	6
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Εφημερίδες)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
Total	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
	% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

Chi-Square Tests

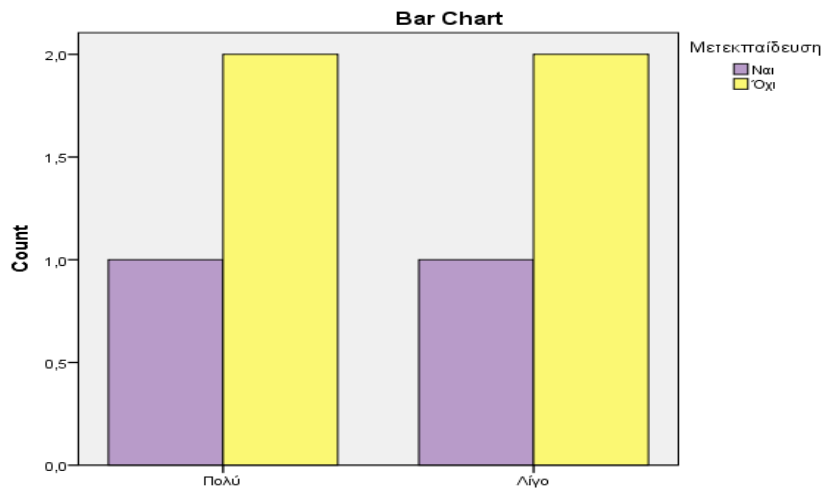
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	, 000 ^a	1	1, 000	1, 000	, 800	
Continuity Correction ^b	, 000	1	1, 000			
Likelihood Ratio	, 000	1	1, 000	1, 000	, 800	
Fisher's Exact Test				1, 000	, 800	
Linear-by-Linear Association	, 000 ^c	1	1, 000	1, 000	, 800	, 600
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1, 00.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is, 000.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Εφημερίδες)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις είναι σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη από τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1) = 0000$ Fisher's, Exact Test $p = 0,800$), (Πίνακας 19, Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Εφημερίδες)

Πίνακας 20. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Αλουμινόχαρτο)

		Μετεκπαίδευση		Total
		Ναι	Όχι	
		0	1	1
	Count			
Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Αλουμινόχαρτο)	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Αλουμινόχαρτο)	0, 0%	100, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	0, 0%	25, 0%	16, 7%
	% of Total	0, 0%	16, 7%	16, 7%
	Λίγο	Count	2	3

	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Αλουμινόχαρτο)	40, 0%	60, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	75, 0%	83, 3%
	% of Total	33, 3%	50, 0%	83, 3%
	Count	2	4	6
Total	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Αλουμινόχαρτο)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
	% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

Chi-Square Tests

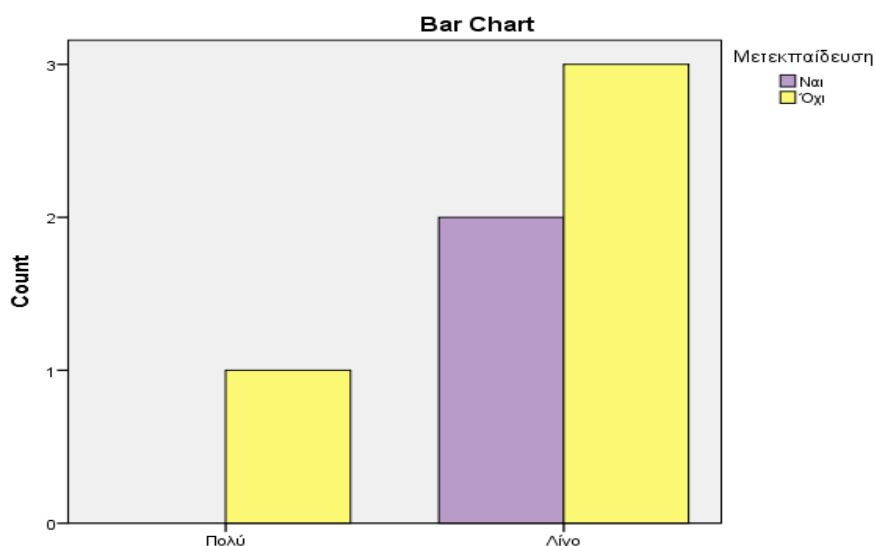
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	, 600 ^a	1	, 439	1, 000	, 667	
Continuity Correction ^b	, 000	1	1, 000			
Likelihood Ratio	, 908	1	, 341	1, 000	, 667	
Fisher's Exact Test				1, 000	, 667	
Linear-by-Linear Association	, 500 ^c	1	, 480	1, 000	, 667	, 667
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 33.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -, 707.

Για την ερώτηση « Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Αλουμινόχαρτο)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις δεν συσχετίζεται σημαντικά με τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 0, 600$, Fisher's, Exact Test $p=0, 667$), (Πίνακας 21, Διάγραμμα 7).

Διάγραμμα 7. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Αλουμινόχαρτο)

Πίνακας 21. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Ταπετσαρίας)

		Μετεκπαίδευση		Total
		Ναι	Όχι	
	Count	0	1	1
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Ταπετσαρίας)	0, 0%	100, 0%	100, 0%
Πολύ	% within Μετεκπαίδευση	0, 0%	25, 0%	16, 7%
	% of Total	0, 0%	16, 7%	16, 7%
	Count	1	3	4
Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Ταπετσαρίας)	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Ταπετσαρίας)	25, 0%	75, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	75, 0%	66, 7%
	% of Total	16, 7%	50, 0%	66, 7%
	Count	1	0	1
Καθόλου	Count	1	0	1

	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Ταπετσαρίας)	100, 0%	0, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	0, 0%	16, 7%
	% of Total	16, 7%	0, 0%	16, 7%
	Count	2	4	6
Total	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Ταπετσαρίας)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
	% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

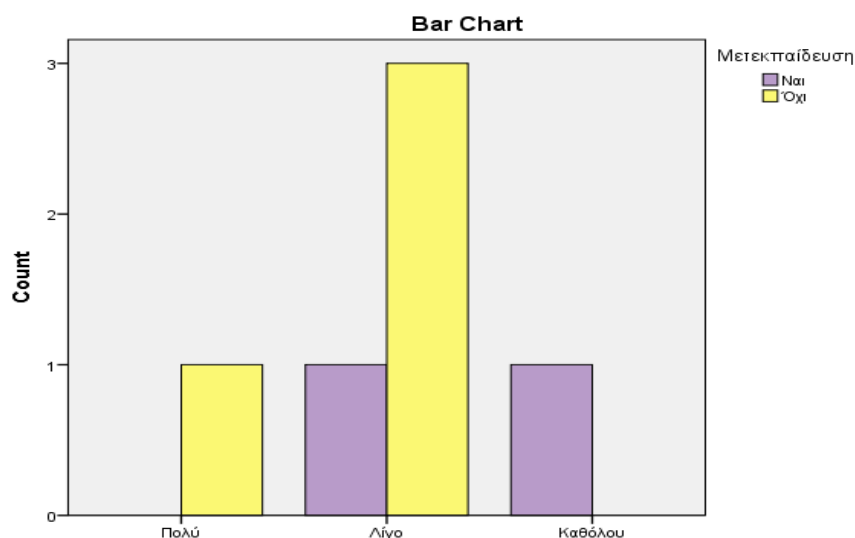
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2, 625 ^a	2	, 269	, 600		
Likelihood Ratio	3, 139	2	, 208	, 600		
Fisher's Exact Test	2, 381			, 600		
Linear-by-Linear Association	1, 875 ^b	1	, 171	, 533	, 267	, 267
N of Valid Cases	6					

a. 6 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 33.

b. The standardized statistic is -1, 369.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Χαρτί Ταπετσαρίας)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις είναι σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη από τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 2, 625$ Fisher's, Exact Test $p=0, 600$), (Πίνακας 22, Διάγραμμα 8).

Διάγραμμα 8. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Ταπετσαρίας)

Πίνακας 22. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Φωτογραφίας)

		Μετεκπαίδευση		Total
		Ναι	Όχι	
	Count	0	1	1
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Φωτογραφίας)	0, 0%	100, 0%	100, 0%
Πολύ	% within Μετεκπαίδευση	0, 0%	25, 0%	16, 7%
	% of Total	0, 0%	16, 7%	16, 7%
	Count	1	3	4
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Φωτογραφίας)	25, 0%	75, 0%	100, 0%
Λίγο	% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	75, 0%	66, 7%
	% of Total	16, 7%	50, 0%	66, 7%
	Count	1	0	1
Καθόλου	Count	1	0	1

	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Φωτογραφίας)	100, 0%	0, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	0, 0%	16, 7%
	% of Total	16, 7%	0, 0%	16, 7%
	Count	2	4	6
Total	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Φωτογραφίας)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
	% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

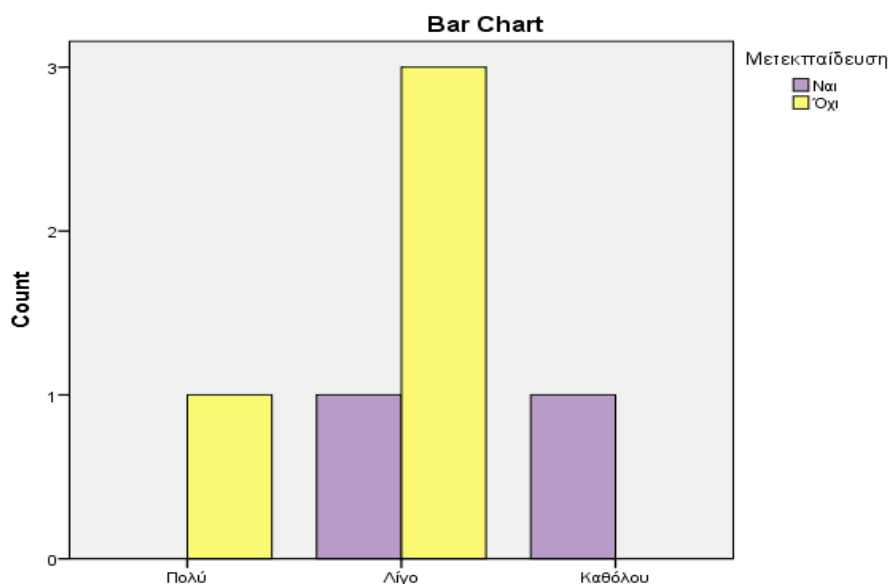
Chi-Square Tests

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	2, 625 ^a	2	, 269	, 600		
Likelihood Ratio	3, 139	2	, 208	, 600		
Fisher's Exact Test	2, 381			, 600		
Linear-by-Linear Association	1, 875 ^b	1	, 171	, 533	, 267	, 267
N of Valid Cases	6					

a. 6 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 33.

b. The standardized statistic is -1, 369.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Χαρτί Φωτογραφίας)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις είναι σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη από τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 2, 625$ Fisher's, Exact Test $p=0, 600$, (Πίνακας 23, Διάγραμμα 9).

Διάγραμμα

9. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Φωτογραφίας)

Πίνακας 23. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Γκοφρέ)

		Μετεκπαίδευση		Total
		Ναι	Όχι	
	Count	2	2	4
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Γκοφρέ)	50, 0%	50, 0%	100, 0%
Ποιά από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Γκοφρέ)	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	50, 0%	66, 7%
	% of Total	33, 3%	33, 3%	66, 7%
	Count	0	2	2
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Γκοφρέ)	0, 0%	100, 0%	100, 0%
Λίγο	% within Μετεκπαίδευση	0, 0%	50, 0%	33, 3%
	% of Total	0, 0%	33, 3%	33, 3%
Total	Count	2	4	6

% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Γκοφρέ)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

Chi-Square Tests

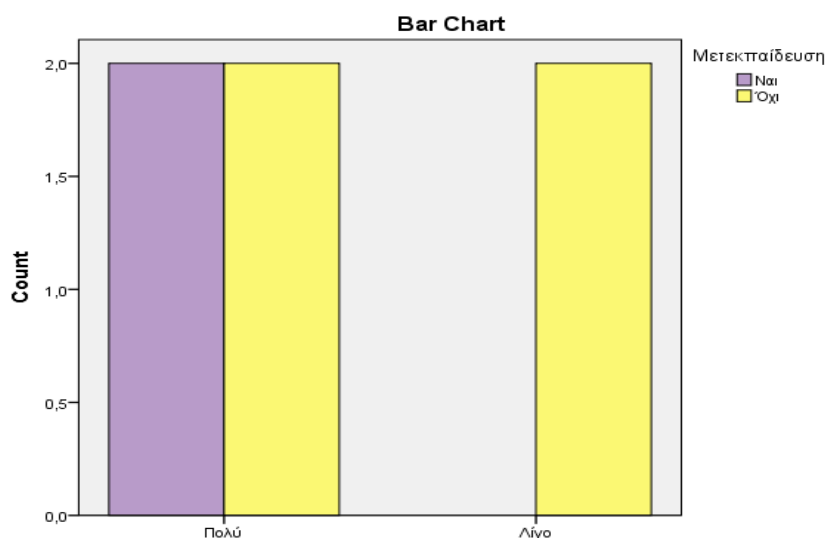
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1, 500 ^a	1	, 221	, 467	, 400	
Continuity Correction ^b	, 094	1	, 759			
Likelihood Ratio	2, 093	1	, 148	, 467	, 400	
Fisher's Exact Test				, 467	, 400	
Linear-by-Linear Association	1, 250 ^c	1	, 264	, 467	, 400	, 400
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5.

b. The minimum expected count is, 67.

b. Computed only for a 2x2 table. The standardized statistic is 1, 118.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Χαρτί Γκοφρέ)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις είναι σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη από τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 1, 500$ Fisher's, Exact Test $p=0, 400$), (Πίνακας 24, Διάγραμμα 10).

Διάγραμμα 10. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Γκοφρέ)

Πίνακας 24. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Ριζόχαρτο)

		Μετεκπαίδευση		Total
		Ναι	Όχι	
	Count	0	1	1
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Ριζόχαρτο)	0, 0%	100, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	0, 0%	25, 0%	16, 7%
	% of Total	0, 0%	16, 7%	16, 7%
	Count	2	3	5
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Ριζόχαρτο)	40, 0%	60, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	75, 0%	83, 3%
	% of Total	33, 3%	50, 0%	83, 3%
Total	Count	2	4	6

% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Ριζόχαρτο)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

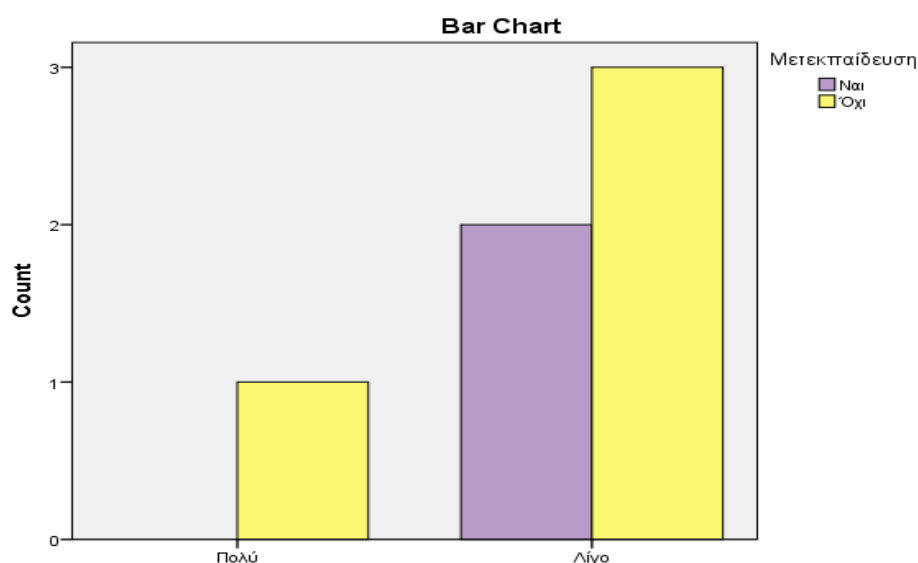
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	, 600 ^a	1	, 439	1, 000	, 667	
Continuity Correction ^b	, 000	1	1, 000			
Likelihood Ratio	, 908	1	, 341	1, 000	, 667	
Fisher's Exact Test				1, 000	, 667	
Linear-by-Linear Association	, 500 ^c	1	, 480	1, 000	, 667	, 667
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 33.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -, 707.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Ριζόχαρτο)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις δεν συσχετίζεται σημαντικά με τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 0, 600$ Fisher's, Exact Test $p=0, 667$), (Πίνακας 25, Διάγραμμα 11).

Διάγραμμα 11. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Ριζόχαρτο)

Πίνακας 25. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Βελουτέ)

		Μετεκπαιδευ ση	Total		
		Ναι	Όχι		
		Count	2	3	5
		% within			
Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Βελουτέ)					
Πολύ	Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Βελουτέ)	40, 0%	60, 0%		100, 0%
	% within Μετεκπαιδευση	100, 0%	75, 0%	83, 3%	
	% of Total	33, 3%	50, 0%	83, 3%	
	Count	0	1	1	
		% within			
Λίγο	Ποια από τα παρακάτω υλικά (χαρτί) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Βελουτέ)	0, 0%	100, 0%	100, 0%	
	% within Μετεκπαιδευση	0, 0%	25, 0%	16, 7%	
	% of Total	0, 0%	16, 7%	16, 7%	
	Count	2	4	6	
Total	Count	2	4	6	

% within			
Ποια από τα			
παρακάτω			
υλικά (χαρτί)			
χρησιμοποιεί	33, 3%	66, 7%	100, 0%
τε στις			
εικαστικές			
τέχνες (Χαρτί			
Βελουτέ)			
% within			
Μετεκπαιδευ	100, 0%	100, 0%	100, 0%
ση			
% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

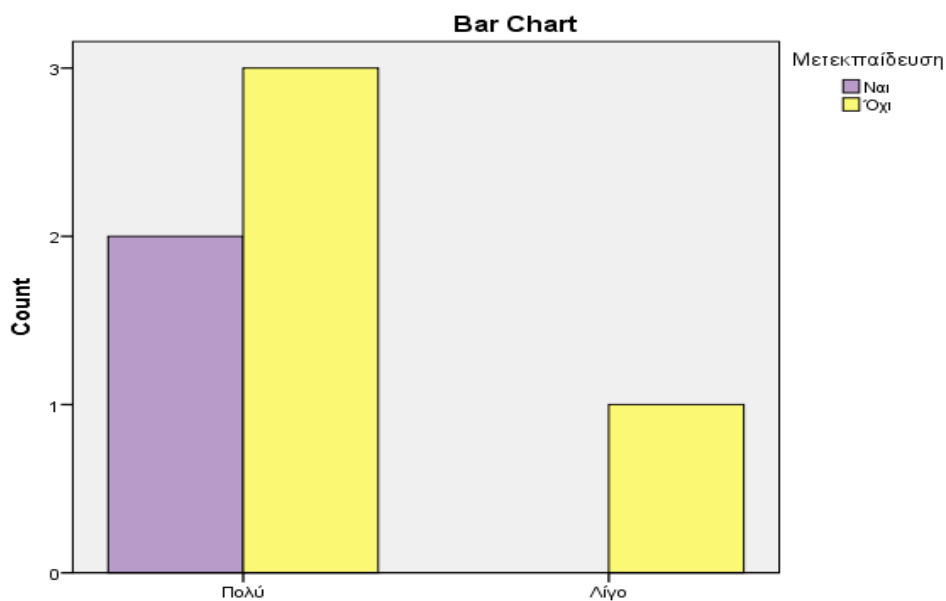
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	, 600 ^a	1	, 439	1, 000	, 667	
Continuity Correction ^b	, 000	1	1, 000			
Likelihood Ratio	, 908	1	, 341	1, 000	, 667	
Fisher's Exact Test				1, 000	, 667	
Linear-by-Linear Association	, 500 ^c	1	, 480	1, 000	, 667	, 667
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 33.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is, 707.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά χρησιμοποιείτε στις εικαστικές δραστηριότητες; (Χαρτί Βελουτέ)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις δεν συσχετίζεται σημαντικά με τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1) = 0,600$ Fisher's, Exact Test $p = 0,667$), (Πίνακας 26, Διάγραμμα 12).

Διάγραμμα 12. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Χαρτί Βελουτέ)

Πίνακας 27. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Νερομπογιές)

		Μετεκπαίδευση		Total
		Ναι	Όχι	
	Count	2	2	4
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα)			
Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Νερομπογιές)	Πολύ	50, 0%	50, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	50, 0%	66, 7%
	% of Total	33, 3%	33, 3%	66, 7%
	Λίγο	0	2	2
	Count			

	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Νερομπογιές)	0, 0%	100, 0%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	0, 0%	50, 0%	33, 3%
	% of Total	0, 0%	33, 3%	33, 3%
	Count	2	4	6
Total	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Νερομπογιές)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
	% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

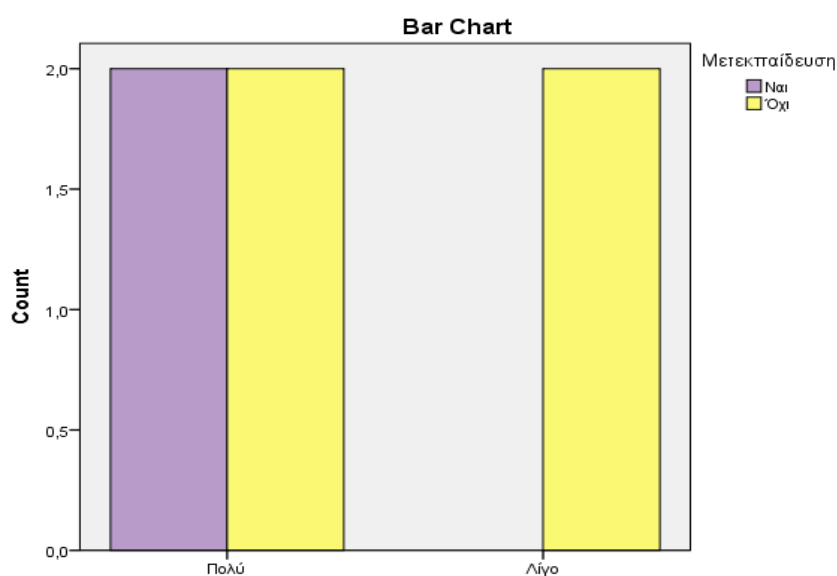
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1, 500 ^a	1	, 221	, 467	, 400	
Continuity Correction ^b	, 094	1	, 759			
Likelihood Ratio	2, 093	1	, 148	, 467	, 400	
Fisher's Exact Test				, 467	, 400	
Linear-by-Linear Association	1, 250 ^c	1	, 264	, 467	, 400	, 400
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 67.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is 1, 118.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Νερομπογιές)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις είναι σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη από τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 1, 500$ Fisher's, Exact Test $p= 0, 400$), (Πίνακας 28, Διάγραμμα 13).

Διάγραμμα 13. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Νερομπογιές)

Πίνακας 28. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Ακρυλικά χρώματα)

		Μετεκπαίδευση		Total
		Ναι	Όχι	
	Count	1	3	4
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Ακρυλικά χρώματα)	25, 0%	75, 0%	100, 0%
Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Ακρυλικά χρώματα)	% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	75, 0%	66, 7%
	% of Total	16, 7%	50, 0%	66, 7%
	Count	1	1	2
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Ακρυλικά χρώματα)	50, 0%	50, 0%	100, 0%
Καθόλου	% within Μετεκπαίδευση	50, 0%	25, 0%	33, 3%

	% of Total	16, 7%	16, 7%	33, 3%
	Count	2	4	6
Total	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Ακρυλικά χρώματα)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
	% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

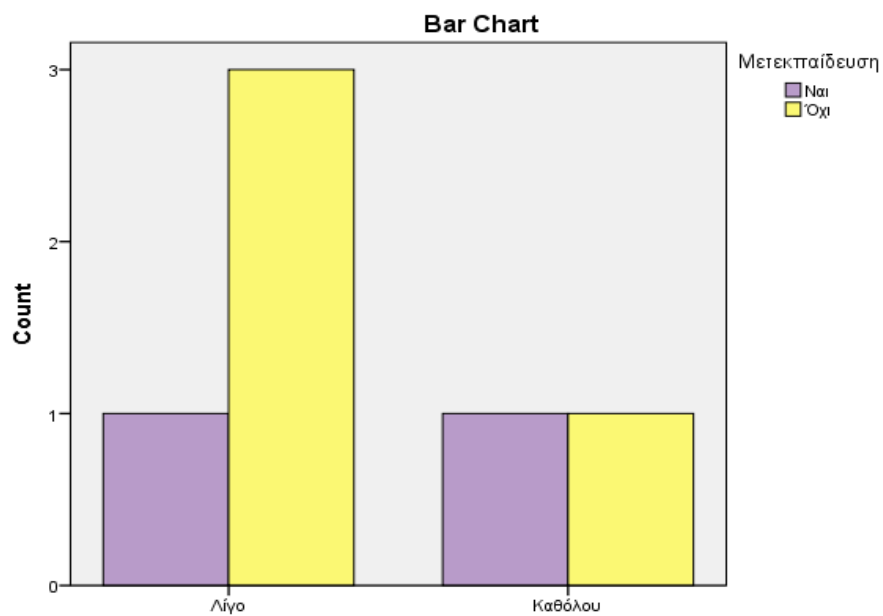
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	, 375 ^a	1	, 540	1, 000	, 600	
Continuity Correction ^b	, 000	1	1, 000			
Likelihood Ratio	, 367	1	, 545	1, 000	, 600	
Fisher's Exact Test				1, 000	, 600	
Linear-by-Linear Association	, 313 ^c	1	, 576	1, 000	, 600	, 533
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 67.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -, 559.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Ακρυλικά χρώματα)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις δεν συσχετίζεται σημαντικά με τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 0,357$ Fisher's, Exact Test $p=0,600$), (Πίνακας 35, Διάγραμμα 14)

Διάγραμμα 14. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Ακρυλικά χρώματα)

Πίνακας 29. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Πλαστικά χρώματα)

	Μετεκπαιδευση		Total			
	Ναι	Όχι				
			Count	0	2	2
			% within			
			Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Πλαστικά χρώματα)			
			χρησιμοποιεί	0, 0%	100, 0%	100, 0%
			τε στις			
	Λίγο		εικαστικές τέχνες (Πλαστικά χρώματα)			
			% within			
			Μετεκπαιδευση	0, 0%	50, 0%	33, 3%
			% of Total	0, 0%	33, 3%	33, 3%
			Count	2	2	4
			% within			
			Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιεί	50, 0%	50, 0%	100, 0%
			τε στις			
	Καθόλου		εικαστικές τέχνες (Πλαστικά χρώματα)			
			% within			
			Μετεκπαιδευση	100, 0%	50, 0%	66, 7%
			% of Total	33, 3%	33, 3%	66, 7%
Total			Count	2	4	6

% within			
Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Πλαστικά χρώματα)	33, 3%	66, 7%	100, 0%
% within			
Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%
% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%

	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	1, 500 ^a	1	, 221	, 467	, 400	
Continuity Correction ^b	, 094	1	, 759			
Likelihood Ratio	2, 093	1	, 148	, 467	, 400	
Fisher's Exact Test				, 467	, 400	
Linear-by-Linear Association	1, 250 ^c	1	, 264	, 467	, 400	, 400
N of Valid Cases	6					

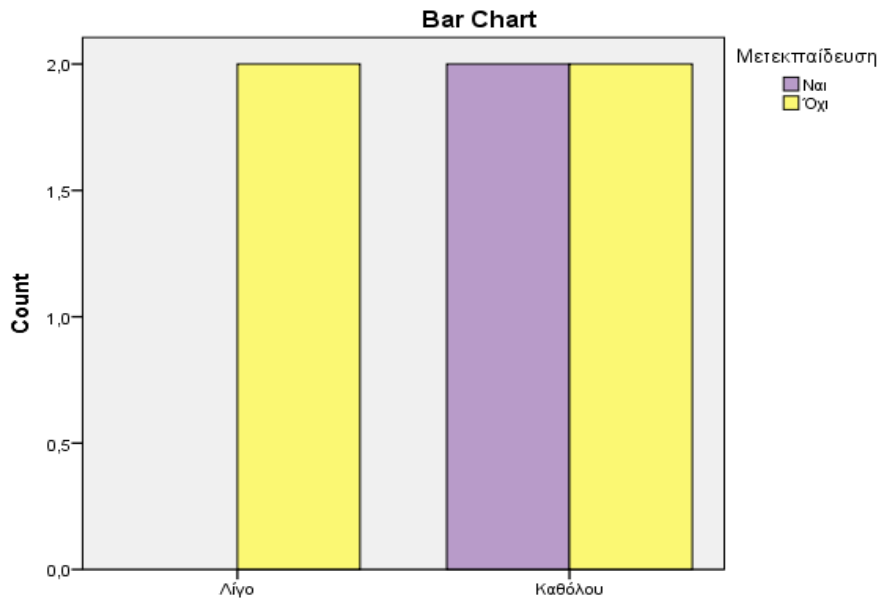
a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is, 67.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -1, 118

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Πλαστικά Χρώματα)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή

που αναπαριστά τις ερωτήσεις είναι σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη από τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1) = 1,500$ Fisher's, Exact Test $p=0,400$), (Πίνακας 30, Διάγραμμα 15).

Διάγραμμα 15. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Πλαστικά Χρώματα)

Πίνακας 30. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Κιμωλίες).

		Μετεκπαίδευση		Total
		Ναι	Όχι	
	Count	0	3	3
Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Κιμωλίες)	Πολύ	0, 0%	100, 0%	100, 0%

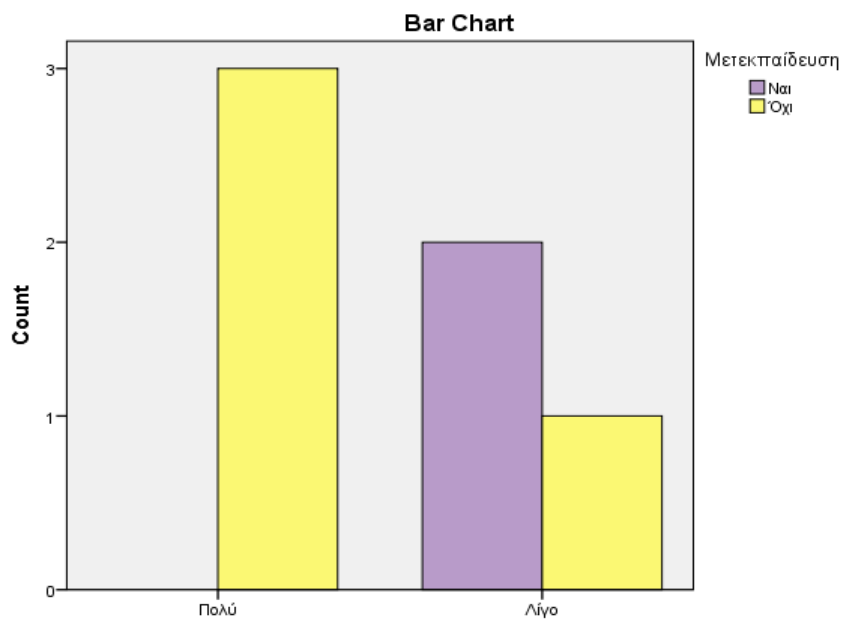
	% within Μετεκπαίδευση	0, 0%	75, 0%	50, 0%		
	% of Total	0, 0%	50, 0%	50, 0%		
	Count	2	1	3		
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Κιμωλίες)	66, 7%	33, 3%	100, 0%		
Λίγο	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	25, 0%	50, 0%		
	% of Total	33, 3%	16, 7%	50, 0%		
	Count	2	4	6		
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Κιμωλίες)	33, 3%	66, 7%	100, 0%		
Total	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%		
	% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%		
	Value	df	Asymp. Sig. (2-sided)	Exact Sig. (2-sided)	Exact Sig. (1-sided)	Point Probability
Pearson Chi-Square	3, 000 ^a	1	, 083	, 400	, 200	
Continuity Correction ^b	, 750	1	, 386			
Likelihood Ratio	3, 819	1	, 051	, 400	, 200	
Fisher's Exact Test				, 400	, 200	
Linear-by-Linear Association	2, 500 ^c	1	, 114	, 400	, 200	, 200
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1, 00.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -1, 581.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Κιμωλίες)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις είναι σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη από τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 3, 000$ Fisher's, Exact Test $p=0, 200$), (Πίνακας 37, Διάγραμμα 16).

Διάγραμμα 16. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Κιμωλίες)

Πίνακας 31. Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Κάρβουνα)

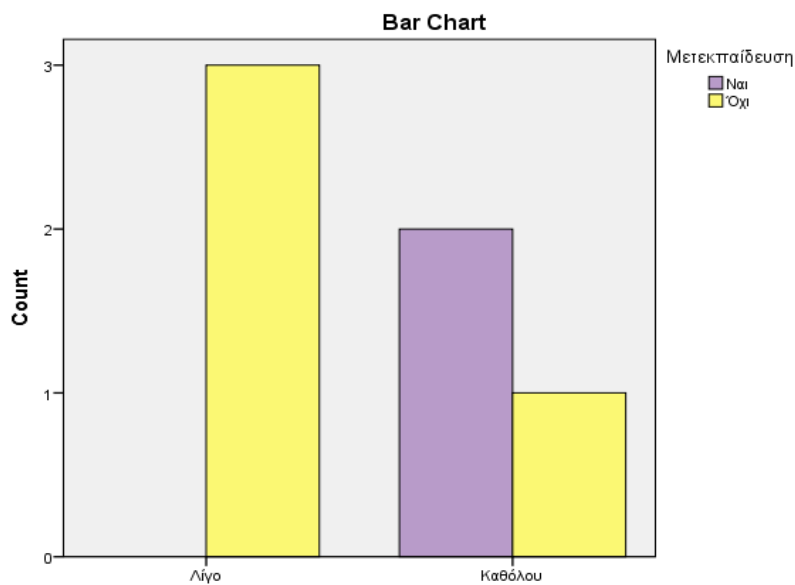
		Μετεκπαίδευση		Total		
		Ναι	Όχι			
	Count	0	3	3		
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Κάρβουνα)	0, 0%	100, 0%	100, 0%		
Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Κάρβουνα)	% within Μετεκπαίδευση	0, 0%	75, 0%	50, 0%		
	% of Total	0, 0%	50, 0%	50, 0%		
	Count	2	1	3		
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Κάρβουνα)	66, 7%	33, 3%	100, 0%		
Καθόλου	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	25, 0%	50, 0%		
	% of Total	33, 3%	16, 7%	50, 0%		
	Count	2	4	6		
	% within Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες (Κάρβουνα)	33, 3%	66, 7%	100, 0%		
Total	% within Μετεκπαίδευση	100, 0%	100, 0%	100, 0%		
	% of Total	33, 3%	66, 7%	100, 0%		
	Value					
	df					
	Asymp. Sig. (2-sided)					
	Exact Sig. (2-sided)					
	Exact Sig. (1-sided)					
	Point Probability					
Pearson Chi-Square	3, 000 ^a	1	, 083	, 400	, 200	
Continuity Correction ^b	, 750	1	, 386			
Likelihood Ratio	3, 819	1	, 051	, 400	, 200	
Fisher's Exact Test				, 400	, 200	
Linear-by-Linear Association	2, 500 ^c	1	, 114	, 400	, 200	, 200
N of Valid Cases	6					

a. 4 cells (100, 0%) have expected count less than 5. The minimum expected count is 1, 00.

b. Computed only for a 2x2 table

c. The standardized statistic is -1, 581.

Για την ερώτηση «Ποια από τα παρακάτω υλικά (χρώματα) χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες; (Κάρβουνα)» το τεστ ανεξαρτησίας χ^2 έδειξε ότι η μεταβλητή που αναπαριστά τις ερωτήσεις είναι σε σημαντικό βαθμό ανεξάρτητη από τη μετεκπαίδευση ($\chi^2(1)= 3, 000$ Fisher's, Exact Test $p=0, 200$), (Πίνακας 38, Διάγραμμα 17)

Διάγραμμα 17. Κατανομή απαντήσεων ανά ομάδα μετεκπαίδευσης (ναι/όχι) για τις απαντήσεις ως προς τη χρήση των υλικών στις εικαστικές τέχνες (Κάρβουνα)

Πίνακας 32. Έλεγχος χ^2 Ποια από τα παρακάτω υλικά χρησιμοποιείτε στις εικαστικές τέχνες

Υλικό	χ^2	Βαθμοί ελευθερίας	p *
Χαρτί			
Χαρτοπετσέτες	0, 600	1	0, 667
Εφημερίδες	0, 000	1	0, 800
Αλουμινόχαρτο	0, 600	1	0, 667
Χαρτί Ταπεσαρίας	2, 625	2	0, 600
Χαρτί Φωτογραφίας	2, 625	2	0, 600
Χαρτί Γκοφρέ	1, 500	1	0, 400
Ριζόχαρτο	0, 600	1	0, 667
Χαρτί Βελουτέ	0, 600	1	0, 667
Χρώματα			
Νερομπογιές	1, 500	1	0, 400
Ακρυλικά χρώματα	0, 376	1	0, 600
Πλαστικά χρώματα	1, 500	1	0, 400
Κιμωλίες	3, 000	1	0, 200
Κάρβουνα	3, 000	1	0, 200

Fisher's Exact Test, λόγω μικρού δείγματος, οπότε οι παρατηρήσεις έχουν μικρό πλήθος ανά κελί

Συμπερασματικά, παρατηρήθηκε ότι δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις των παιδαγωγών, μεταξύ αυτών που έχουν κάνει μετεκπαίδευση και αυτών που δεν έχουν, ούτε ως προς τις απόψεις τους για την προσφορά των εικαστικών στην ανάπτυξη των παιδιών, ούτε ως προς τα υλικά που χρησιμοποιούν.

2. 3 Συμπεράσματα που προκύπτουν από την έρευνα

Το συμπέρασμα που προκύπτει από την έρευνα είναι ότι δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις στις απαντήσεις των νηπιαγωγών (μεταξύ αυτών που έχουν κάνει μετεκπαίδευση και αυτών που δεν έχουν) : και οι δύο ομάδες νηπιαγωγών αναγνωρίζουν ομόφωνα την αξία της εικαστικής αγωγής ως μέσο διαπαιδαγώγησης. Όλες οι νηπιαγωγοί έχουν κάνει εικαστικές σπουδές πάνω σε αυτό τον τομέα, κάτι που έχει

ενισχύσει τις απόψεις τους. Επίσης δεν υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις όσον αφορά τις απόψεις των νηπιαγωγών για την προσφορά των εικαστικών στην ανάπτυξη των παιδιών, ούτε ως προς τα μέσα διδασκαλίας και τα υλικά που χρησιμοποιούν. Κάθε νηπιαγωγός έχει τις δικές της προτιμήσεις κι εφαρμόζει τις διδακτικές δραστηριότητες στην τάξη της με τον δικό της τρόπο, ακολουθώντας όμως πάντα κάποιους συγκεκριμένους κανόνες κι έχοντας κάποιες κοινές στρατηγικές όσον αφορά τα μέσα που θα χρησιμοποιήσει και την επίδραση που αυτά θα έχουν στα παιδιά.

Επίλογος

Η σημασία της τέχνης ως μέσο εκπαίδευσης είναι πολύ μεγάλη και αυτό ακριβώς ήταν το θέμα της εργασίας.

Το θεωρητικό μέρος, ξεκίνησε με μια ιστορική αναδρομή όσον αφορά την καλλιτεχνική αγωγή στα σχολεία. Στη συνέχεια, έγινε αναφορά στην παιδαγωγική αξία της καλλιτεχνικής αγωγής σε παιδιά προσχολικής ηλικίας, με παράλληλη αναφορά στις θεωρίες σπουδαίων φιλοσόφων και παιδαγωγών. Το επόμενο θέμα ήταν η συνδρομή των εκπαιδευτικών όσον αφορά τη χρήση αυτών των παιδαγωγικών μέσων.

Στο ερευνητικό μέρος, έγινε η παρουσίαση μιας έρευνας με θέμα την καλλιτεχνική αγωγή στον παιδικό σταθμό. Τα ερωτήματα αφορούσαν: την άποψη των νηπιαγωγών όσον αφορά την αξιοποίηση των εικαστικών ως μέσο διαπαιδαγώγησης και πολύπλευρης ανάπτυξης των παιδιών, τον τρόπο που δουλεύουν στη τάξη τις θεματικές ενότητες, τα υλικά που χρησιμοποιούν και την αλληλεπίδραση με τα παιδιά. Στη συνέχεια, οι απαντήσεις κατηγοριοποιήθηκαν σε δύο ομάδες: στις νηπιαγωγούς με μετεκπαίδευση και χωρίς.

Στη συνέχεια αναφέρθηκαν ο σκοπός της έρευνας και η διαδικασία που ακολουθήθηκε. Τέλος, παρουσιάστηκαν η στατιστική ανάλυση, τ'αποτελέσματα της έρευνας αλλά και τα γενικά συμπεράσματα που προέκυψαν: όλες οι νηπιαγωγοί και από τις δύο ομάδες αναγνώρισαν ομόφωνα την αξία της καλλιτεχνικής αγωγής ως μέσο εκπαίδευσης και τη συμβολή της στην πολύπλευρη ανάπτυξη των παιδιών. Υπήρξαν στατιστικά μικρές διαφορές, όσον αφορά τους τομείς επίδρασης της καλλιτεχνικής αγωγής, την αξιοποίηση των διδακτικών μέσων στην κάθε τάξη και τη χρήση των υλικών.

Κατά συνέπεια, τονίζεται για άλλη μια φορά η σημαντικότητα της εικαστικής αγωγής στην εκπαίδευση των μικρών παιδιών. Στη διάρκεια της νηπιακής ηλικίας, είναι πολύ σημαντικό να ενισχύεται το παιδί με όσο το δυνατόν περισσότερα ερεθίσματα

(ανάλογα με την ηλικία του), κάτι που μπορεί να επιτευχθεί αποτελεσματικά σε συνδυασμό με τη χρήση των εικαστικών. Μέσα από τη καλλιτεχνική αγωγή το παιδί εξελίσσεται πολύπλευρα: ψυχολογικά κι αισθητικά, καλλιεργεί την ευαισθησία του αλλά και τη δυνατότητα να μετατρέπει τη φαντασία του σε καλλιτεχνικές δημιουργίες. Ταυτόχρονα αναπτύσσει την αδρή και λεπτή του κινητικότητα αλλά και του δίνεται η δυνατότητα να εκφράζει τα συναισθήματά του με έναν δικό του μοναδικό τρόπο.

Αναφορές

Ελληνόγλωσσες

Ανδριόπουλος, Γ. *Αισθητική και Αγωγή*. Ανάκτηση Αύγουστος 2019 από το

https://www.academia.edu/2077688/ΑΙΣΘΗΤΙΚΗ_ΚΑΙ_ΑΓΩΓΗ

Βάος, Α. (2000) “Ζητήματα αγωγής των εικαστικών τεχνών”, Πολιτεία.

Βάος, Α. (2005). “*Η εικαστική αγωγή ως σχολικό μάθημα. Τα όρια διδακτικής της τέχνης*”.

Δοκιμές, Τόμος 13-14, αρ. , (σελ, 257-276).

Βάρδα, Α. , Μιχαλοπούλου, Α. (2015). *Διαθεματική προσέγγιση: η εφαρμογή ενός διαθεματικού προγράμματος διδασκαλίας στο σύγχρονο ελληνικό νηπιαγωγείο*.

Ανάκτηση Αύγουστος 2019 από το <https://ojs.lib.uom.gr/index.php/paidagogiki/article/view/7038>

Βοσνιάδου, Σ. (2008). *Η θεωρία του Piaget*. Ανάκτηση Αύγουστος 2019 από το <https://eclass.uoa.gr/modules/document/file.php/PHS122/Διαλέξεις/Piaget%2020.10.pdf>

Γαλάννης Π. (2017). *Η συνεισφορά του Pestalozzi στην αγωγή και την εκπαίδευση – Το είναι και το δέον στη σύγχρονη εκπαίδευση*. Ανάκτηση Αύγουστος 2019 από

<https://docplayer.gr/30166269-Seira-pestalozzi-toy-symvovlioy-tis-eyropis-no-3.html>

Γκολφίνοπούλου, Β. (2006). *Θεωρία και πράξη της διαθεματικής προσέγγισης της διδασκαλίας και της διδακτικής μεθόδους project: απόψεις των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης*. Ανάκτηση Αύγουστος 2019 από το <http://ir.lib.uth.gr/bitstream/handle/11615/14419/P0014419.pdf;sequence=1&isAllowed=y>

Δαφέρμου, Χ. , Κουλούρη, Π. , Μπασαγιάννη, Ε. (2008). *Οδηγός Νηπιαγωγού*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Ελληνιάδου, Ε. κ. ά (2008). *Η συμβολή των παιδαγωγικών προσεγγίσεων για την κατανόηση του φαινομένου της μάθησης*. Ανάκτηση Αύγουστος 2019 από το <http://users.sch.gr/nikbalki/files/LearningTheories.pdf>

Κασιμάτη, Κ. (2006). *Η δόμηση των πρώτων μαθηματικών εννοιών μέσω της διαθεματικής προσέγγισης της γνώσης. Σύγχρονο Νηπιαγωγείο* (σελ. 49, σελ. 98-107).

Κουσκούκη, Μ. (2008). *Η φιλοσοφία της παιδείας στον πραγματισμό του John Dewey*.

Ανάκτηση Αύγουστος 2019 από <http://ikee.lib.auth.gr/record/113378/files/κουσκουκη.pdf>

- Ματσαγγούρας, Η. (2000). *Ομαδοσυνεργατική διδασκαλία στη μάθηση*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρης.
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). Διεπιστημονικότητα, Διαθεματικότητα και Ενιαιοποίηση στα νέα Προγράμματα Σπουδών: *Τρόποι οργάνωσης της σχολικής γνώσης. Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών Θεμάτων*, (σελ. 7, σελ. 19-36).
- Ματσαγγούρας, Η. (2002). *Η διαθεματικότητα στην σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια Εργασίας*. Αθήνα: Γρηγόρης
- Ματσαγγούρας, Η. (2003). *Η διαθεματικότητα στην σχολική γνώση*. Αθήνα: Γρηγόρης
- Ντολιοπούλου, Ε. (2005). *Η εφαρμογή της μεθόδου Project σε ελληνικά νηπιαγωγεία*. Αθήνα: Τυπωθήτω
- Ντούλια, Α. (2012). *Δημιουργική Μάθηση μέσα από την Τέχνη: Μια πρόταση διδασκαλίας στην Ιστορία*. Πρακτικά του Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ. Ι. Ε. Π. ΕΚ.), 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο, 5-7 Οκτωβρίου.
- Παπαστεφανάκη, Ε. (2013). *Η πραγματιστική έρευνα – δράση και η συμβολή του John Dewey στη διαμόρφωσή της. Action Researcher in Education*, 4 από το <https://www.schooling.gr/article/203/proscholiki-agogi-poso-terastia-simasia-echei>
- Σαραμάντος, Α. , Χατζηκωνσταντίνου, Μ. , Σερβικόζης, Π. (2013). *Η καλλιτεχνική αγωγή στα σχολεία*. Από https://cm.ihu.gr/ICD/files/paidagogia_ypodeigma_ergasias.pdf
- Σουλιώτη, Ε. & Παγγέ, Τ. (2004). *Διαθεματική Προσέγγιση και Διδασκαλία. Η Μέθοδος Project*. Νέα Παιδεία, (σελ. 40-50, σελ. 112) Φωτίου, Π. (2006), Η αναγκαιότητα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα σχολεία της Δ. Ε. του Ν. Ιωαννίνων. Προτάσεις για διαπολιτισμικές προσεγγίσεις. Στο: *Πρακτικά Επιμορφωτικής Ημερίδας «Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: Θεωρητικές και διδακτικές προσεγγίσεις»* Ιωάννινα, 16 Μαρτίου από http://www.diapolis.auth.gr/epimorfotiko_uliko/index.php/2014-09-06-09-18-43/2014-09-06-09-29-21/27-a5-fwtiou?showall=1
- Χελιατσίου, Ζ. (2009). Οι παιδαγωγικές απόψεις του Ρουσσώ στο έργο του Αιμίλιος. Ανάκτηση Αύγουστος 2019 από το <http://ikee.lib.auth.gr/record/125273/files/GRI-2011-5980.pdf>
- Χρυσυφίδης, Κ. (1994). *Βιοματική-Επικοινωνιακή διδασκαλία*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.
- Ψυχοπαιδαγωγική της προσχολικής ηλικίας. Ανάκτηση Αύγουστος 2019 από το <https://opencourses.uoc.gr/courses/course/view.php?id=236>

Ξενόγλωσσες

- Efland, A. D. (2002). *Art and cognition: Integrating the visual arts in the curriculum*. New York: Teachers College Press.
- Eisner, E. (2002). *The arts and the creation of mind*. New Haven & London: Yale University Press(σελ. 340-344).
- Helm, J. , H. & Katz, L. (2002). *Μέθοδος Project και προσχολική εκπαίδευση. Μικροί ερευνητές*. Αθήνα: Εκδόσεις Μεταίχμιο
- Katz, L. & Chard, S. , (1993). «*The project approach*». In J. Roopnarine & Johnson (Eds.). *Approaches to early childhood education*. Upper Saddle River. NJ: Ablex Publ. Co
- Rousseau, Jean-Jacques. *The Confessions*. Trans. J. M. Cohen. New York: Penguin (1953), (σελ. 529-530).

13. 2. Ερευνητικό εργαλείο

Το ερωτηματολόγιο που ακολουθεί είναι μέρος της διαδικασίας μιας έρευνας, στα πλαίσια της επιστημονικής και καλλιτεχνικής κατάρτισης στο αντικείμενο της διπλωματικής εργασίας «Η καλλιτεχνική αγωγή σε παιδιά προσχολικής ηλικίας». Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας - ερωτηματολογίου θα μας βοηθήσουν όλους για μια καλύτερη εικόνα πάνω στο αντικείμενο της εικαστικής αγωγής. Παρακαλώ να απαντήσετε στο παρακάτω ερωτηματολόγιο.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΓΙΑ ΤΟΝ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΑΚΟ ΣΤΑΘΜΟ:

ΟΝΟΜΑ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΑΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ:.....

ΤΥΠΟΣ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΑΚΟΥ ΣΤΑΘΜΟΥ :.....

ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΩΝ:.....

ΤΜΗΜΑ:.....

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ:

Α. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΒΡΕΦΟΝΗΠΙΟΚΟΜΟΥ:

1. Φύλο:

..... Άντρας..... Γυναίκα

2. Που εργάζεστε;

..... Σε ιδιωτικό παιδικό σταθμό

..... Σε δημόσιο παιδικό σταθμό

3. Σπουδές που έχετε κάνει;

..... Σχολή νηπιαγωγών

..... Παιδαγωγικό τμήμα νηπιαγωγών

.....Μετεκπαίδευση - Εξομοίωση

Άλλο.....

4. Πόσα χρόνια προϋπηρεσίας έχετε;.....

5. Έχετε διδαχθεί εικαστικά;

..... ΝΑΙ..... ΟΧΙ

α) Αν ΝΑΙ που τα έχετε διδαχθεί;

..... Στο πανεπιστήμιο

..... Κατά την εξομοίωση

..... Σε σεμινάριο

Άλλο.....

β) Σας βοήθησαν στη δουλειά σας;

..... ΝΑΙ..... ΟΧΙ

6. Στο νηπιαγωγείο σας, συνεργάζεστε με κάποιον ειδικό σε θέματα εικαστικών;

..... ΝΑΙ..... ΟΧΙ

7. Αν ΝΑΙ, τι εξειδίκευση έχει;

8. Ποια εποπτικά μέσα χρησιμοποιείτε κατά την διεξαγωγή εικαστικής δραστηριότητας;

..... Slides

.....Ηλεκτρονική οθόνη

..... Video

..... Φωτογραφίες

.....Ηλεκτρονικούς υπολογιστές

.....Άλλο

9. Σε ποιους τομείς ανάπτυξης των νηπίων συμβάλλει η καλλιτεχνική αγωγή;	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
Ψυχοκινητική ανάπτυξη			
Αισθητική ανάπτυξη			
Γλωσσική ανάπτυξη			
Αδρή κινητικότητα			
Λεπτή κινητικότητα			
Γνωστική ανάπτυξη			
Κοινωνικοποίηση			

Συναισθηματική καλλιέργεια			
----------------------------	--	--	--

10. Πιστεύετε ότι τα Εικαστικά μπορούν να αποτελέσουν μέσο αγωγής των νηπίων;

..... ΝΑΙ..... ΟΧΙ

11. Αν ΝΑΙ, γιατί;

..... Εμπνυχώνουν το παιδί

..... Το διασκεδάζουν

..... Είναι ένας άλλος τρόπος αυτοέκφρασης

..... Βοηθούν στην καλύτερη επικοινωνία νηπίου και νηπιαγωγού

..... Βοηθούν στη διάγνωση προβληματικών καταστάσεων

12. Τι πιστεύετε ότι προσφέρουν τα Εικαστικά (ζωγραφική, πλαστική, κ. τ, λ.) στα νήπια;(Μπορείτε να επιλέξετε πάνω από ένα)

..... Αγωγή

..... Ψυχαγωγία

..... Αυτοέκφραση

..... Καλλιτεχνική έκφραση

..... Απόκτηση γνώσεων

..... Άλλο

Β. ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΦΟΡΟΥΝ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ:

1. Κατά την γνώμη σας ποιες εικαστικές δραστηριότητες αρέσουν περισσότερο στα νήπια;

.....Ζωγραφική

..... Χαρακτική

..... Τύπωμα

..... Γλυπτική

..... Κολάζ

..... Κατασκευές

2. Πότε συνήθως εκφράζουν τα νήπια την επιθυμία να ασχοληθούν με τα Εικαστικά;

.....Μετά από μια αφήγηση ενός παραμυθιού

..... Μετά από την επίδειξη κάποιας κατασκευής

..... Μετά από επίδειξη και χρησιμότητα κάποιον υλικών

..... Άλλο

3. Στα παιδιά αρέσουν τα ρευστά χρώματα (δακτυλομπογιές, τέμπερες, ακρυλικά χρώματα, πλαστικά χρώματα);

.....ΝΑΙ..... ΟΧΙ

11. Κατασκευάζετε με τα νήπια κούκλες;

..... ΝΑΙ..... ΟΧΙ

12. Αν ΝΑΙ, τι κουκλοθήρες κατασκεύαζετε;(Μπορείτε να επιλέξετε πάνω από ένα)

..... Ανθρώπους

..... Ζώα

..... Έντομα

..... Πουλιά

..... Φανταστικά πρόσωπα

..... Άψυχα αντικείμενα

13. Ζωντανεύετε τις κούκλες μετά την κατασκευή;

..... ΝΑΙ..... ΟΧΙ

14. Αν ΝΑΙ, παίζετε:

..... Αυτοσχέδιους ρόλους

..... Υπάρχει συγκεκριμένο σενάριο

..... Άλλο

15. Κατασκευάζετε με τα νήπια μάσκες;

..... ΝΑΙ..... ΟΧΙ

α) Αν ΝΑΙ, πόσο συχνά;

..... Πολύ συχνά

..... Σπάνια

β) Ζωντανεύουν τα νήπια τις μάσκες μετά την κατασκευή τους;

.....ΝΑΙ..... ΟΧΙ

γ) Σε ποιες άλλες δραστηριότητες χρησιμοποιείτε μάσκες;

Ι)

Η)

.....Κολλάζ

..... Κατασκευές

..... Κατασκευές κούκλας κουκλοθέατρου

.....Κατασκευές για την διεξαγωγή κάποιας θεατρικής τέχνης

22. Υπάρχουν δραστηριότητες που εξελίσσονται σε περισσότερο από μία ημέρες;

.....ΝΑΙ..... ΟΧΙ

23. Αν ΝΑΙ, αναφέρετε δύο από αυτές:

.....
.....
..
24. Τα παιδιά αξιολογούνται μετά από κάποιες δραστηριότητες;

..... ΝΑΙ..... ΟΧΙ

25. Αν ΝΑΙ, πως;

.....

26. Όταν τελειώσει η εργασία το παιδί επιβραβεύεται;

.....ΝΑΙ..... ΟΧΙ

27. Αν ΝΑΙ, με ποιο τρόπο γίνεται αυτό; (Παρακαλώ περιγράψτε).

.....

28. Πόσο συχνά ασχολούνται τα νήπια με εικαστικές δραστηριότητες;

..... Καθημερινά

.....Πολύ συχνά

..... Σπάνια

Γ. ΧΩΡΟΣ:

8. Με ποιον διακοσμείτε την αίθουσα της τάξης;

..... Με τα παιδιά

..... Με τους γονείς

..... Με κάποια άλλη νηπιαγωγό

..... Μόνη σας

..... Άλλο

9. Μετά τις κατασκευές, τι ακολουθεί;

..... Τις εκθέτουν

..... Συζητάμε γύρω από αυτές

Τις χρησιμοποιούν για κάποια άλλη δραστηριότητα

..... Άλλο:

Δ. ΥΛΙΚΑ

1. Ποιοι χορηγούν τα υλικά;

.....Το δημόσιο

..... Οι γονείς

..... Άλλοι φορείς

2. Ποια από τα παρακάτω υλικά χρησιμοποιείτε στις Εικαστικές τέχνες;

ΧΑΡΤΙΑ			
ΥΛΙΚΑ	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
• Χαρτί του μέτρου			
• Χαρτοπετσέτες			
• Χαρτόνια σε διάφορα χρώματα			
• Χαρτιά περιτυλίγματος δώρων			
• Εφημερίδες			
• Χασαπόχαρτο			
• Ζελατίνες			
• Αλουμινόχαρτο			
• Χαρτί ταπετσαρίας			
• Χαρτί φωτογραφίας			
• κοφρέ			
• Ριζόχαρτο			
• Χαρτί βελουτέ			
• κόλλες A4			

ΧΡΩΜΑΤΑ			
ΥΛΙΚΑ	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
• Δακτυλομπογιές			
• Τέμπερες			
• Νερομπογιές			
• Ακρυλικά χρώματα			
• Πλαστικά χρώματα			
• Κιμωλίες			
• Κάρβουνα			
• Κερομπογιές			
• Μαρκαδόρους			
• Λαδόπαστες			

Γλυπτική			
ΥΛΙΚΑ	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
• Πηλό			

• Πλαστελίνη			
• Ζυμάρι			
• Αλουμινόχαρτο			
• Κερί			
• Σαπούνι			
• Φελιζόλ			
• Φρούτα – Ζαρζαβατικά			

Υφάσματα			
ΥΛΙΚΑ	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
• Λεϊά (βαμβακερά - σατέν)			
• Χοντρά (κοτλέ)			
• Άγρια (τουϊντ)			
• Μαλακά (βελούδα)			
• Τραχιά (λινάτσα - τσουβάλι)			
• Μονόχρωμα			
• Εμπριμέ			
• Φόδρες			

Άχρηστα υλικά			
ΥΛΙΚΑ	Πολύ	Λίγο	Καθόλου
• Ξύλο			
• Φελιζόλ			
• Σύρμα			
• Πέτρες			
• Βότσαλα			
• Κουμπιά			
• Πριονίδια			
• Αυγοθήκες			
• Καπάκια διάφορα			
• Πιατάκια (χάρτινα - αλουμινένια)			
• Μπουκάλια (πλαστικά - γυάλινα)			
• Μανταλάκια			

